

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra středoevropských studií

Středoevropská studia: Polonistika

Bakalářská práce

Aleš Novotný

**Komentovaný překlad vybraných částí dramatu polské autorky
Doroty Masłowské *Bowie w Warszawie***

Commented translation of selected parts of the drama by the Polish
author Dorota Masłowska *Bowie w Warszawie*

Praha 2023

Vedoucí práce: mgr. Michala Benešová Ph.D.

Poděkování

Chtěl bych velmi poděkovat paní doktorce Michale Benešové za vedení mé bakalářské práce, za užitečné rady a hodnotné připomínky. Dále děkuji všem přátelům a členům rodiny za podporu při studiu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2023

Aleš Novotný

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá překladem vybraných scén z divadelního dramatu polské autorky Doroty Masłowské *Bowie w Warszawie*. Práce má za cíl přiblížit a prezentovat specifika překladu reálií a pojmů souvisejících s Polskou Lidovou Republikou. Text má zároveň podat laické veřejnosti způsob překladatelské práce v tomto případě divadelního dramatu a překladatelské práce obecně.

Klíčová slova

Současné polské drama, Dorota Masłowska, komentovaný překlad, postavy, hodnosti, vlastní jména, názvy

Abstract

This bachelor's thesis deals with the translation of selected scenes from the theater drama *Bowie w Warszawie* by the Polish author Dorota Masłowska. The aim of the thesis is to describe and present the specifics of the translation of realities and concepts related to the Polish People's Republic. At the same time, the text aims to present to the general public the method of translation work in this case of theater drama and translation work in general.

Key words

Contemporary Polish drama, Dorota Masłowska, commented translation, figure, ranks, proper names, names

Obsah:

1. Úvod.....	6
2. Překladová problematika divadelních her	7
3. Překlad 1. až 6. scény divadelního dramatu Doroty Masłowské <i>Bowie w Warszawie</i>	10
3.1. První scéna	10
3.2. Druhá scéna	19
3.3. Třetí scéna	21
3.4. Čtvrtá scéna	29
3.5. Pátá scéna	31
3.6. Šestá scéna.....	35
4. Analytická část	41
4.1. Hodnotí	42
4.2. Vulgarismy	43
4.3. Idiomy	45
4.4. Vlastní jména osob	46
4.5. Vlastní jména obcí a měst.....	48
4.6. Použití cizího jazyka	49
4.7. Názvy Pewex a Yardley	50
5. Závěr.....	53
6. Zdroje:	54
7. Seznam příloh.....	56
8. Přílohy:	57

1. Úvod

Divadelní drama *Bowie w Warszawie* od autorky Doroty Masłowské je absurdní divadelní hra zasazená do kontextu Polské lidové republiky v 70. letech 20. století. Hra rozvíjí myšlenky o životě lidí uvězněných ve vlastních světech a o jejich abnormálním pohledu na některé životní situace. Zároveň hra obsahuje téma vztahů mezi osobami rozdílného, ale i stejného pohlaví a problémů s tím spojených.

Toto dílo jsem si vybral k překladu, protože je svým tématem nadčasové, a i když je zasazené do 70. let minulého století, neustále nám ukazuje, jak v některých ohledech společnost ani v dnešní době nedokázala některé problémy překonat. Postavy dramatu řeší stejně aktuální problémy jako členové společnosti v současnosti.

V analytické části svého překladu chci předložit čtenáři této práce problematiku překládání divadelních her a poté se chci zabývat vybranými fragmenty textu dramatu a přiblížit čtenáři postup překladu těchto fragmentů z polštiny do češtiny.

Tato bakalářská práce by měla laické veřejnosti přiblížit práci překladatele a seznámit ji s aspekty překladatelského oboru a s průběhem překladu díla samotného.

2. Překladová problematika divadelních her

Překládání divadelních her, z mého pohledu, zahrnuje mnoho specifik. Za naprosto zásadní považuji představivost a fantazii překladatele. Klíčový je přístup herce a režiséra ke konkrétnímu ztvárnění role na jevišti. Důležité jsou všechny výrazové prostředky, které utváří celkové pojetí role.

Drama je konání postav, které mají své vytyčené cíle. Vzhledem k tomu, že tyto cíle nejsou stejné, dochází mezi postavami ke sporu. V průběhu konfliktu chce každá z postav svým jednáním dosáhnout stanoveného výsledku a působí proto na druhé tak, aby jí pomáhali nebo alespoň nepředstavovali překážku k dosažení cíle. Toto jednání může mít dvě podoby. Za první to mohou být fyzické projevy. Můžeme do nich zahrnout mimiku i výrazová gesta v obličejí. Za druhé se může jednat o mluvený projev tzv. repliky. U nich je důležitý nejen sémantický význam slov, ale také forma a způsob jakým jsou prezentovány.¹

Velmi záleží na stylu mluvy, který je také součástí konání v dramatu. Mluva postavy dokresluje její charakter, ale také vytváří podklad pro její spory a celkově vzato pak i pro nesoulad názorů a pohledů na život, jež jednotliví aktéři hry představují. Míra konfliktu se odvíjí od rozdílu použitých stylových prostředků.²

Konečná verze překladu by měla směřovat k podobné odezvě u čtenářů a diváků, kterým je text adresován a měl by se přizpůsobit specifikům cílového jazyka. Měl by reflektovat kulturu obecně i kulturu jazyka podle potřeb příjemce a celkové myšlenky obsahu. Velkou váhu má též výběr slovních symbolů a jejich následné zakomponování do díla. Je však důležité nezapomenout, že každý jazyk je v tomto směru odlišný.³

Z mého pohledu je zásadní vystihnout expresivitu jazyka divadelní hry. Dagmar Knittlová popisuje ve své knize **Překlad a překládání** tento proces takto: *Převádění expresivity je zatím většinou intuitivní, a ne dost objektivně prozkoumané, proto se doporučuje analýza překladu jako nejúčinnější přímočará konfrontace, která dává nejlepší materiál pro konfrontační výzkum. Umožňuje mimo jiné porovnávat případy, kdy je v příslušných jazycích*

¹ LEVÝ, Jiří. Umění překladu. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7., str. 163

² Tamtéž, str. 164

³ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6., str. 9

rozdíl ve vzdálenosti mezi spisovným jazykem a dialekty, mezi hovorovou vrstvou a ostatními vrstvami i používaném stupni expresivity.

Při volbě výrazových prostředků i při stylistickém hodnocení jejich funkce je třeba vycházet z pochopení celkového stylu díla a jednotlivé stylistické problémy na základě toho řešit. Vedle toho jsou však rysy stylu jednotlivých děl a jednotlivých autorů navrženy na specifice celonárodní. Každý národ má specifické tradice a zvyky, svůj specifický vztah k objektivní realitě, specifické pojmenování této skutečnosti, ale i vztahu k ní, jejímu hodnocení. Expresivní složka, která jev připadá, že neplyne jen ze situační souvislosti, odrazem jistého emocionálního hodnocení skutečnosti, může být v jisté době přízračná pro celý jazykový kolektiv (Filipec).⁴

Všemi těmito zásadami jsem se během překládání snažil řídit a uplatňovat je v překladatelské praxi.

V překladatelství existuje pojem tzv. nepřeložitelných pojmů. Odborná obec se při překladu těchto výrazů ostře rozchází. Někteří tvrdí, že je možné přeložit všechno a druzí jsou přesvědčeni o tom, že při překladu se z originálního uměleckého textu vždy něco vytratí.⁵

Osobně bych se přikláněl ke skupině překladatelů, kteří zastávají názor, že z originálu se překladem něco vytratí. Ať už je to myšlenka nebo humorná narážka či pouhý idiom, pokaždé se překladateli nepodaří uchopit situaci tak, jak to zamýšlel autor. Má to dva důvody, podle mého názoru. Prvním je překladatelova neschopnost zachytit myšlenku nebo záměr autora, přestože to překladatelův jazyk umožňuje a druhým důvodem je omezenost jazyka, do kterého je originál tlumočen, protože ne každý jazyk je vyvinutý například v idiomech na stejné úrovni jako jazyk autora původního textu.

S prvním důvodem souvisí i nejednoznačnost uměleckého literárního textu. Každý čtenář, divák může interpretovat významovou stránku textu značně odlišným způsobem.

Stejně tak je tomu i v případě autora díla a překladatele. Můžeme to ilustrovat na příkladu mé osoby jakožto překladatele a autorky mnou překládaného divadelního dramatu Doroty Masłowské. Dělí nás věkový rozdíl, doba, ve které každý z nás vyrůstal, a hlavně každého nás formovalo jiné okolí. Každý se pohybujeme v jiné sociální a společenské tzv.

⁴ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6., str. 96-97

⁵ KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8., str. 158

bublině, jež utváří naše myšlení a chápání jednotlivých společenských jevů. Z těchto informací vyplývá, že každý můžeme mít na různé skutečnosti jiný názor a jinak je interpretovat.

Ve svém překladu jsem se, bohužel, s takovými případy nejednoznačnosti literárního textu setkal a jejich výběr a postup při překladu těchto jevů komentuji a pokouším se přiblížit v dalších kapitolách své práce.

3. Překlad 1. až 6. scény divadelního dramatu Doroty Masłowské *Bowie w Warszawie*

3.1. První scéna

Sedmdesátá léta. Znamý zpěvák DAVID BOWIE se vrací vlakem z Moskvy do Berlína. Mnohahodinová cesta se táhne.

V duchu si skládá noty, fráze na novou desku... Musí to být něco výjimečného, něco, co bude pro světovou hudbu revoluční.

Ale co z toho, když tvůrčí prázdnota neustupuje. Cesta do Moskvy to měla změnit. Hvězda se však necítila být zcela uspokojena svým pobytem.

(Baletka Máša, se kterou si začal takový rádoby román, ho obtěžovala, naprosto bez zábran. Neúnavná, pořád s ním chtěla být, všude ho doprovázet, do muzea i do opery.

Mimo to se tam hodně pilo. Vodku na rozloučenou, ostrou jak tekuté žiletky, kterou vyžahnul s Mášou na nádraží uprostřed jejích vlhkých, hysterických polibků, drsných od její černé barvy na vlasy a divokého ovčího zápachu z jejího kožichu, pořád ještě sem tam cítil v hlavě. Na cestu od ní dostal čtyři vejce na tvrdo. Z nudy z nich postupně odlupoval skořápku a ony pořád znova a znova naplňovaly kupé intimním sirným zápachem, kterému se nikdo příliš nedivil).

Mezitím vlak už jede přes... asi přes Polsko. To je taková země, část Jugoslávie... slyšel o ní kdysi. Vzdychl a vytáhl svůj nejnovější přírůstek, jednu z kalkulaček, co byly tehdy na západě moderní, aby překvapil spolucestující neznalé tohoto výtvarníka, kteří na něho zírali, jak obsluhuje neznámý přístroj, podobně jako děti v hračkářství!

On zase, aby zabil čas, začal rozmrzele a ospale počítat...

88374

+2842840

-2929087...

Výsledek ho však vůbec nezajímal. Naťukával nové operace jen tak pro radost z větších a větších čísel, divnějších, nikým neobjevených... Čísel tak velkých, že už představovaly jen prostor. Vesmír. Usnul? Možná vůbec ne.

Otevřel oči. Stmívalo se. Za oknem se rozprostírala zeleň nekonečných luk. V dálce si všiml dvou maličkých, tančících siluet. Byly to dívky pasoucí krávy, dokonce se mu zdálo, že slyší jejich vyzývavé, téměř milostné kvílení pronikající prostorem:

1. Dívka: Helo, Helo, Helenko, jak se ti pase?

2. Dívka: Mně se dobře pase!

1. Dívka: Helo, Helo!

Když se probрал, vlak už stál ve Varšavě. Ze slov jednoho chlapíka, který si představoval, že skvěle ovládal angličtinu, se dozvěděl, že půjde o delší zastávku. Hluchá temnota nástupiště páchla rzí, močí a šeríky. Sekundoval tomu vzdálený pach vařeného zelí vanoucí z jakési vývařovny. Opatrně se vynořil z dusného brlohu v kupé do neprostupného, řídké osvětleného šera cizí metropole.

Tady David Bowie mizí ve stínech nádraží.

Zároveň se z nich vynořuje vnitřek nevelkého bytu ve velkém paneláku.

Jde o prostor, do kterého by nacpány další prostory.

Vidíme obrysy nakumulovaného životního přebytku.

Kočárky, koloběžky, kapradiny, křišťál; labilní hromádky prádla na skříňkách.

Nahromadění a kontaminace tvarů, ze kterých se v noci rodí příšery.

Tento nepořádek nemusí svědčit o nepořádnosti majitelů, byl by to spíš znak mnoha neslučitelných zájmů a funkcí, pro něž se místnost stává nutně divadlem i skladem zároveň.

Sáňky. Odšťavňovač. Zavařovací sklenice. Na věšáku, vedle kožichu a dětských kabátků, visela milicionářská ⁶ čepice s koženým podbradníkem.

Na rozkládacích pohovkách spí děti s rozhozenýma ručičkami. Na gauči, pod populární reprodukci Wyspiańskiego, se vrtí nespící podpraporčík Vojtěch Krętek.

⁶ Policejní sbor v Polské lidové republice se nazýval Milicja Obywatelska

Přes scénu přechází uklízečka s kyblíkem, Anastázia Ładczuk, zvaná paní Nastka. Paní Nastka je postavou, která tak úplně nepatří do reálného světa, funguje v něm i mimo něj, je trošku transcendentální, je reálná, ale také může procházet zdmi.

Oblečená je v silonové potem páchnoucí zástěře, na nohou má šněrovací botasky s korkovou podrážkou, její houbovitá ramena jsou pokrytá jizvami po očkování, jako by to byly záhadné runy nebo mapy pokladů.

Má těžkou chuť, vlastně se spíš valí a u toho vzdychá a těžce mrká, může si také prohlížet předměty a stěžovat si, mumlat si něco ve stylu: „Rozházený, rozkramařený, vyndá to a zpátky nevrátí, neváží si ničeho, pořádek neznají, ale to proto, že mají všeho příliš, my jsme toho tolik neměli, když paličku našlo dítě, knoflík nebo sklo, tak ho nikdo neviděl, protože si hrálo, nás mlátili, ale my jsme věděli, proč nás bijou, my jsme prosili, aby nás bili víc a teď, jojo, všeho mají pocad', tak to ničí...“.

Nevylučuje to, že sem tam nějakou věc, potom, co se pověřivě rozhlídne, strčí do kapsy u zástěry.

Praporčík Vojtěch Krętek ji nevidí. Je to muž, lehce přes třicet let, hezký podle tehdejších měřítek: s knírem v k němu odpovídajícím pruhovaném pyžamu.

V temnu pokoje září jeho doširoka otevřené oči. Metafyzická muka se v nich mísí s podrážděním zcela nemetafyzickým, nýbrž fyzickým. Vedle něho leží jeho manželka. Praporčík dokonce možná přemýšlí o tom, že by se s ní mohl pomilovat, aby své podráždění zmírnil, ale ona spí jak zabítá. Její tvář, natřená silnou vrstvou krému, vyzařuje slabý, nadpřirozený lesk. Praporčík se tak vedle ní vrtí a vzdychá, jako někdo našťvaný, kdo chce sbalit kámen, nebo si chce tu skálu zvedáním obočí a hlasitými vzdechy naklonit, aby mu dala aspoň znamení...

Něco ho evidentně trápí a drásá. Něco v něm puklo, je to škrábanec nebo hluboká rána. Vadí mu, svědí ho a domáhá se vyslovení. Praporčík vstane. Sahá pro cigarety, vyčítavě hledí přes okno na balkóně na komíny i neony unášené májovou nocí ze želatiny. Nakonec rozsvěcí malou lampičku a usedne k rozkládacímu stolku, začíná bez přípravy datlovat na psacím stroji, vytahuje z krabičky další cigarety, přitom kouří a potom je nedbale típá v křišťálovém popelníku. Spisovatel od Boha to není, ale o to víc je zapálený.

Praporčík: U nás mu mezi sebou říkáme Nápadník z Mokotova.

Jsou oběti, jsou pitvy, identikity i expertízy odborníků z ústavu kriminalistiky. Celá ta věc se už vleče nějakých 14 dní, ale do teď nemáme oficiální prohlášení. Jazyk za zuby a zuby

za neprostopupným služebním úsměvem, abychom nezažehli hysterii u lidí a ženských. Musíme ji zadusit hned v zárodku nebo ji co nejvíc oddálit. Protože nám zatím ve skládačce něco chybí. Co? Nebo spíš kdo? Pachatel.

To se v naší svobodné lidově demokratické vlasti nemá šanci stát. Starej, na kterýho tlačí vedení, tlačí pro změnu na nás. Údajně už se to dostalo až na ministerstvo...

Atmosféra na komisařství je nesnesitelná, vznětlivá. Lítají tam „kur...“, „pí...“ a ještě horší výrazy. Náš „Zlý“ je pořád na svobodě, dělá si co chce a nikdo neví, kdy se kde plánuje objevit, na kterou narazí a sundá ji. Posledně to byla pracovnice jídelny na parkovišti u filmových studií a včera znovu zase dvě na lehkou oblečené pubertáčky.

Vyběhly rozohněné z Bristolu, protože jim bylo mdlo. Nezletilé. Kdo je na diskotéku pustil, to se neví, nejpravděpodobněji šatnář za pár zlotých.

(Manželka praporčíka se budí. Posadí se na gauči, rozespalá a dezorientovaná, vytahuje vatou z uší. Je to třicetiletá žena, s natáčkami a v noční košili se vzorem zeleniny. Mohou to být pastináky, kopry, bodláky, mrkve padající do odšťavňovače. Bez sympatií pozoruje svého muže.)

Praporčík *(to nevidí, nebo aspoň dělá, že nevidí, poněvadž kadence jeho psaní na stroji se zvyšuje a v hlase se začíná objevovat naštvanost. Jeho poznámky mohou ilustrovat fotografie z pitvy a kriminalistických expertíz):* Frizúry rozcuchané, svědectví nejasná. V pláči a vzlykání vysoká koncentrace koňaku. Jedna zbitá s úrazem oka, je v šoku a moc si nepamatuje. Druhá omdlela, má otlučená kolena, ošklivě natržené ucho, prý ji dusil šálou, ze všeho si pamatuje jen vzor šály-vločky a cizojazyčný nápis SKI.

Do svatby se z toho vylíže. Ale ten bláznivej pomatenec si s milicí hraje na kočku a myš. Vedení se snaží, aby se to nedostalo do podvědomí veřejnosti. Byla povolána tajná zásahová a vyšetřovací skupina, v celém centru města jsou nařízené posílené hlídky. Máme mít oči na stopkách a pátrat po nějakém Nápadníkovi, abychom mohli do světa co nejrychleji vytroubit úspěch a triumf milice. Ale abychom to zvládli, musíme je přivírat na zbytek, na jiné nijak menší...

Manželka praporčíka *(nejistě):* Vojtíku?

Praporčík: ... zlo a zvrácenost. *(na manželku, utrhačně)* Co chceš?

Povídají, že milicionář je povolání, ve kterém člověk rychle ztvrdne. Skutečně? Mně se už stokrát zdálo, že jsem se proti tomu obrnil, když jsem viděl všechno to násilí, ohavnost a úpadek.

Tak proč to píšu?

Je to snad deníček teenagera, ve kterém jako nějaký malý fakan upouštím páru, když nemůžu už vidět to množství lží, darebáctví a špíny? Opak krásné literatury?

Fasáda je hezky natřená, barevná, na průvodech se mává vlajkami a rostou nové bytovky...

V uličkách a na perifériích se ovšem množí havěť. Mít srdce z plastu? Necítit, nevidět? Každodenní realitu předměstských skládek, kde se staří lidé, (ještě pořád lidé?) sjíždí denaturátem...

Manželka praporčíka (pořád potichu, ale s rostoucí naléhavostí): Vojto!

Praporčík: Skleníky, ve kterých na tahu bivakuje mládež, bez ideálů a cílů, opilá.

(na manželku) Co?

Manželka praporčíka: ... můžu vědět, proč svítíš lampičkou teď v noci?

Praporčík (*neurvale*): Vzal jsem si domů hlášení.

... Děti, zbavených péče a etických vzorců, co je poslali na vyučení na ulici, možná je to přísná učitelka, ale za to rychlá a skutečná. Veřejné záchodky, kam pedofilové zvou za pár zlotých výrostky k nepřístojnostem... jak morálním, tak tělesným.

Praporčík (*naštvaný, že mu byla jeho flow přerušena, ale také v rozpacích, že ho přistihla jeho manželka při jeho nočním výlevu, nehodném železné psychiky milicionáře, ostentativně sahá pro další cigaretu, přestože jednu teprve típl*): Jaké hlášení? No jaké? Takové.

Myslíš, že si tady píšu deníček? Že píšu román?

Manželka (*s tváří plnou výčitek, nešikovně zapaluje cigaretu*): Pořád jen pracuješ.

Praporčík: Opravdu?

A taky je to pořád málo, málo (*teatrálně sahá do kapes pyžama a obrací je naruby*). Pro Petříka jednou novou kombinézku, jednou sandálky, pro tebe pytlíček vaty, přestože jsme ji

nedávno kupovali. Nevím, co s ní děláš, asi si jí dáváš do uší, když ti něco povídám. Proč kouříš? *(vytrhává jí cigaretu a uhasí ji)* Když nekouříš.

(Drsně, jako by chtěl strohým příkazem vrátit stav věci a subordinance do pořádku):
Radši mi udělej čaj.

(Přestože je uražená jeho tónem hlasu, manželka poslušně zamíří ke kuchyňské lince, bravurně přitom zvládá slalom mezi vrstvami věcí. Dává vařit vodu.)

Praporčík: A když nadělávám, ničím si oči a zdraví, tak je to taky špatně, protože ti svítím lampou.

Manželka: Zrovna nám přišel účet za světlo

Praporčík: Odkdy to pijú bez cukru?

(manželka jde poslušně pro cukřenku)

Praporčík (smířlivě): No, tak už se tak nedívej.

Manželka: Já... my?

Praporčík: Co my?

Manželka: My už skoro ne... Tolik co v minulém měsíci a v tomhle už vůbec nic. Ani sis nevšiml, že mám nový župan.

Praporčík (vzdychá): Viděl jsem, z anilany.

Manželka: Jestli ty někoho nemáš?

Praporčík: Spi, hloupá... Nevidíš, že jsem servanej?

(Manželka pokrčí rameny. Jde si lehnout, natahuje si deku přes hlavu, jestli pláče, tak neslyšně, jen tiché vzlykání třese gaučem).

Praporčík (Je zahleděn do hluboké noci, aby načerpal inspiraci, a vrací se ke psaní. Zabarvení jeho zápisků je ještě více hořké a plné ironie): A kde jsem to... ? Ach, Varšava nové éry. Atomového věku. Rostou nové čtvrti, blahobytné, moderní. Ale co z toho, když ve starých jsou nevěstince. Lůza. Záhady. Chátrající místnůstky na Alejích, v nich jsou patnáctileté prostitutky. Pasáci je mají na chvílku, já jim říkám: zubaři, poněvadž děvčata mají přední zuby pravidelně odstraněné jejich pěstmi. Ale milují své tatínky, vždy připravené na pěstní souboj s milicí o jejich jména. Náměsíční hippies leží na záhonech mezi fialkami a špinavými

injekčními stříkačkami. Morfium, heroin. Narkomani. Zkusit pomoci? Podat ruku? Ještě zavzdorují zlé vládě a hodí po ní bahnem. Nu což? Ve své ostudě, úpadku, aspoň upřímní, jednoznační.

Horší jsou ti, kteří mají prvotřídní plášť z popelínu a obličej také z popelínu, plný kliše, když je potřeba.

A za hladce žiletkou oholeným úsměvem, nejsou žádné pochybnosti, cynické vypočítávání.

Velcí paraziti, co se vyznají ve špinavých vodách a v situaci. Podvody, prohnalost, krádeže.

Dokonce se na komisařství ztratí sešíváčka, štos papíru, trojúhelník, baterka, trubka od topení.

Bezideovost. Morální bahno. Dbá se o zidealizovanou fasádu, vyleštěnou, nápaditou. A čím se nanese tlustší vrstva laku, tím více se vytváří atmosféra bez kyslíku pod vrstvou a vytváří se tak potrava pro opravdickou realitu....

A ta už není tak růžová. Dokonce i dnes. Jdu. Zahledím se lidem do tváře. Myslím.

(Retrospekce: děj se přenáší na most přes Vislu. Je větrný, slunečný den, slunce si hraje na vlnách tmavé vody. Praporčík, v plné výstroji a výzbroji milice, s pišťalkou bimbající mu na prsou, se prochází, zamyšlený, když náhle uvidí něco, co ho přiměje zrychlit krok.)

Praporčík: V případě Nápadníka vytvářím a vyvracím, ale je to jako kdybych zkoušel dělat jarní úklid v kaleidoskopických brýlích. Vločky... šála... Na co to ten chlap potřebuje, když je jaro za okny? A co znamená to debilní SKI? V kterém to je jazyce?

Je to opravdový zvrhlík, šílený úchyl, anebo nějaký impotent, který se mstí za nezdary v posteli?

Přemýšlím a přemýšlím, hledám a hledám, a najednou to najdu, ale... je to balón.

(Balón se ovšem ukazuje jako člověk. Je to Regina.)

Praporčík: Zvedá se to a omdlévá to, tančí ve větru, připevněné k zábradlí mostu Poniatowských.

Jdu blíž. Není to balón, ale viskóza. Dámská sukně, rozevlátá jarním větrem...

(Regina je mladá žena, nepochybně pěkná a plná bezděčného půvabu. Nosí svou krásu tak, jako by jí někdo hodil násilně teplou deku na ramena, možná užitečnou, ale omezuje její pohyby a je těžká, nudná a zapáchající. Její oči jsou vždy dezorientované a nedůvěřivé, jako by jí vyvolali z podsvětí, načapali mimo přítomnost, jako by se pořád vymlouvala: Už jsem, celou dobu jsem tady byla, jen jsem si na chvíli odskočila!

Není v nich ani špetka koketnosti, je tam jen jakási bdělost, odstup, pocit).

Praporčík: Majitelka, stvoření okolo dvaceti let, připravené ke skoku, na smrt. Z blízka vypadá moc hezky. Člověku je do pláče, z tak hezké tváře. No, protože, co? Je to nepochybně jedna z těch husiček, přijíždějících do hlavního města ne dosáhnout vzdělání, ale vysedávat po kavárnách, tak dlouho, dokud si jich nevšimne nějaký playboy a nezačne je nalévat vodkou z jeřabin. Takový rozkvět... na jednu noc. Bez cashů a přihlášení, chce americký dobrodružný film, dostane obyčejné drama a často i neobyčejné drama vlastní produkce. Otěhotněla, do Pasymu nebo Garwolinu se stydí vrátit a playboy zmizel v neznámých uličkách. Další oběť střetu jarních snů a cynické reality mužského světa se ze zoufalství, které pokládá za lásku, vydává k řece...

(Teď je vidět, jak špatně oblečené a plně špatně skrývaných přání, dívky z vesnic a malých měst masově padají do Visly, mezi starodávné lodě a královské poklady, truhly plné náhrdelníků, zlatých mincí, perel a žezel Jagelonců, rozvířené mraky jiskřivých ryb, hledící rozumně a bez iluzí, nehybní říční sumci.

Voda okamžitě ničí jejich nalakované účesy, které jsou nepraktické a bombastické jen v hranicích okresu. Otvírá kabely, z kterých vypadávají mizerné platy, obrázky milých, šupinka z kapra pro štěstí, hřebeny, kapesníčky, sluneční brýle a drolicí se patky klobás. Jejich nohy v těsných zvonáčích se mění na manšestrové ocasy a děvčata se mění na lavice plné sirén. Pronikavě zpívají a mámí tak Reginu.

1. Siréna: *Helo, Regino, jak se ti pase?*

(Regina se odvrací od toho pohledu vyděšená)

Praporčík: I když sama taky neví.

Nechce umřít, chce?

Asi ne úplně. Po chycení za zápěstí a krátkém boji, se nechá přetáhnout na chodník a laskavě svolí k tomu, že bude ještě trošku žít.

(Praporčík vytahuje jemně se opírající Reginu z poza zábradlí, zsalutuje a pak jí chce legitimovat).

Zlegitimovaná, zmateně vykládá příčiny svého zoufalství.

(To může proběhnout ve formě pantomimy. Praporčík legitimuje Reginu, ona zase neochotně a bez chuti a se zvyšující se netečností odpovídá, rozhlíží se přitom a hraje si s kabelkou).

Tvrdí, že těhotná není. Studentka. Jen, že ze studia učitelství byla před nějakou dobou vyloučena.

Před matkou, která ji pořád živí, je samozřejmě tato realita skrytá. Ale z univerzity přišel příslušný dopis, celá záležitost, jak se říká, praskla.

Matka se ponořila do černého zoufalství. Co si počne s marnotratnou teenagerkou, to se neví. A i renta po otci může teď propadnout.

Za co vyhozená? Je zoufalá. Bezradně se zamotává. Nakonec se ztrácí ve svém tápání.

Regina *(naštvaná, naléhavě chce odejít)*: To není důležité. A já celkem pospíchám. To je má soukromá věc!

Co je Vám do toho, proč mi to stěžujete?

Co je státu do toho, co tady dělám? Zabíjela jsem někoho?

Ukradla jsem něco? Nic špatného jsem neudělala, Nikomu do toho nic není. Máme svobodu...

(Regina pláče. Otáčí se na patě a chce utéct, ale praporčík ji chytá za ruku).

Praporčík: Ptám se jí, co bude v životě dělat dál, nic.

Holka pěkná, úzká v pase, nohy jsou taky v pořádku, možná víc třeba tady...

Jako bych jí šlápl na puchýř.

Regina: Všichni se už...

Praporčík: Náhle křičí.

Regina *(v náhlém šílenství)*: Na mě jste mluvili?

Pořád to samé. Manžel, bydlení, nábytek, chlapeček a děvčátko.

Seru na to! Nebudu tak žít. Raději bych měla zdechnout! Sama a bez žádného nábytku! Bez žampionů. Narvěte si ty žampiony třeba do prdele. Budu spát na Hlaváku.

Praporčík: Na Hlaváku je rekonstrukce.

Regina: Tak na Gdaňským! Je mi to jedno.

(Praporčík Reginu přivítá k sobě, ta ho bije pěstičkami do prsou).

Regina: Chci žít! A nepředstírat věčný život. Předstírat sebe, chovat se podle diktátu senormativního obrazu společnosti.

Stát někde frontu na štěstí. A prosit, zařizovat, přemlouvat, přimlouvat se, dávat kafe, aby se mnou chtěl být aspoň někdo. A co když manžela nechci? Ani takového, ani makového!

(Praporčík zabořuje tvář do jejích vlasů a zasype jí polibky).

Praporčík: Její vlasy voněly větrem a Vůní vývařovny. Jmenovala se...

3.2. Druhá scéna

Hlas matky (naštvaný): Regino!

Hlas se ozývá zpoza opony, z otevřeného okna. Je květnové odpoledne. Vidíme typický dvorek středoměstí, s poškrábanou figurkou panenky Marie, s vždy vytleměným víkem popelnice, neopominutelnou lavičkou a potácejícím se, mumlajícím opilcem. Děti si hrají s hakysakem, nevybuchlými petardami nebo honí kočky se sekerou. Poškrábané stěny, jejichž turpismus zmírňuje všudypřítomná květnová zeleň. Po květech bílé koruny stromů vypadají jako opuštěné šaty nevěst na útěku, jsou nafouklé a krajkové.

Z boku scény, na dvorku a zároveň v jiné vlastní realitě, myje na kolenou chodník paní Nastka. Poprvé si jí prohlédneme v denním světle, teď je možné vidět, že to je ten typ unavené ženy, co vypadá po všech těch neštěstích a ukrutnostech stejně tak na čtyřicet jako na osmdesát.

Když se podíváme blíže na hadr, co má v rukou, uvidíme plstěnou strukturu. Na ní jsou pořád mnohobarevné nitky, smetí, střepy, skvrny, zbytky barev, rozbité atomy svetrů, látek, spodničků a punčoch desítek žen-tisícerek vzory a barvy přeměněné na věčnou hmotu. Na lavičce sedí

sousedky, které metodicky přetvářejí svůj neskončený čas a pozornost na vládu nad celým dvorkem. Točí mlýnky svými tlustými prsty, z lesklých tašek jim čouhají v promaštěném papíru zabalené trsy klobás nebo uzených prasečích nožiček.

1. **Sousedka:** A slyšela jste, že ten zvrhlík napadá?

2. **Sousedka:** Koho napadá?

1. **Sousedka:** No koho, samozřejmě, že ženy.

2. **Sousedka:** Pane na nebi.

Opilec: Prý dusí.

1. **Sousedka:** Prý dusí kravatou.

2. **Sousedka:** Co na to říct. Takové jsou dneska časy.

Paní Nastka (zapojí se do rozhovoru od svého hadru): Eee, nic jí nebude.

1. **Sousedka:** Jak jako, že jí nic nebude, jak udušená? A nedej Bože, možná má děti.

Paní Nastka: Kolikrát mě ten můj dusil.

2. **Sousedka:** To, co děti dělá děti? To je jejich smutek.

Paní Nastka: Podlahu jsem myla a mladou jsem byla, hloupá, hadr jsem moc nevymáchala. Bylo mokro. A v tom jde on, dvě lahve vodky nese, jednu pro sebe a druhou taky pro sebe.

Jednu jen tak na vypití a druhou na popíjení. Jednu pro sebe a druhou, aby té první nebylo smutno.

Víme, napít se musí, ale i tak to nestačí, tak přináší třetí a čtvrtou, aby mu náhodou nedošlo a z těch předchozích už je dost nalitý a skoro chlastem zabítý.

Snad se mi to nerozbije, snad ho nenaštvu, snad ke mně nepůjde.

Vypadá to tak, že jak jsem se na něj dívala, flašku z ruky jsem mu vyrazila.

Nečistá síla, vůle, možná už je trochu v deliriu. Už jsem se dokonce modlila, aby mě už udusil. Kriste Pane, odříkávala jsem v myšlenkách, protože hlasitěji jsem to přes tu kravatu říct nemohla.

Ale On ty nejtišší modlitby, vyšeptané srdcem, nejvíc vyslyší.

Můj Pane, tobě to sladké dušení nabízím, jako oběť... A už se mi dělalo bílo před očima a už jsem viděla tu nicotu průhlednou a něžnou, která po mně sahala a v tu ránu jsem uslyšela hlas...

1. **Dívka:** Helo, Helenko, jak se ti pase?

2. **Dívka:** Mně se dobře pase!

Hlas z okna zpoza opony: Regino!

3.3. Třetí scéna

Byt, z kterého se ozýval předchozí křik. Je maličký, v absurdním a nepraktickém rozestavení, oddělený od nějakého dřívějšího prostoru a velkoleposti. Skromný základní nábytek, uprostřed toho všeho je na čestném místě starobylý, zničený stolík s odloupanou politurou povylámanými nohami a šuplíky.

Paní Nastka (přechází přes scénu, vědro šoupe nohou a dokončuje svojí příhodu s dušením): Hlas mohutný jako zvon, leč najednou tichý, jemný, hebký, jako ouško nemluvněte...

Svatý hlas z podsvětí: Hadr vždy po vyprání vem, jako bys mačkala těsto při hnětení, pak teprve vyždímej. Podlaha pak vždycky suchá bude, a tvůj milý našťvaný nebude.

Paní Nastka padá na kolena, ale ukazuje se, že to je jakýsi darebák s papírovou trubkou, který teď utíká s vrískotem a paní Nastka ho vytrvale honí a bije ho hadrem. Na koberci sedí ve své programové nečinnosti Regina. V negližé, jakési spodničce, v jedné punčoše. Neví se, jestli to je zoufalství nebo nuda. Je to nuda z jejího velkého zoufalství a velké zoufalství z její nudy. Vstřebávání zkušeností z venku je tak silné, že ke komunikaci s banální realitou jí slouží už jen její zdezorientované, znechucené pohledy, jako by jí někdo pořád budil ze snu.

Kolem si to šine její matka., něco přes čtyřicet, ale v gestech a držení těla předčasně zestárla. Vzdychá a otravuje, schválně si přehrává svou životní nudu i neskončené utrpení, u nichž si myslí, že za ně dostane odškodnění. Žije, každý den si vytváří svůj seznam křivd. Čeká, že se objeví člověk nebo instituce, které ho bude moci jednou předložit.

Čím déle se onen člověk nebo instituce neobjevuje, tím víc ji trápí neklid.

Proměňuje ho v různé neúspěšné snahy, neustále opravuje mizérii svého jmění.

Cupitá a otáčí se dokola, stírá mikroskopický prach, nasliněným palcem pak zase polituru, staví, to co bylo spadlé.

Pohybuje se za sebe i za dceru. V té divné disproporci pohybů a starání se o někoho, obě svým způsobem někoho očekávají.

Stůl je slavnostně prostřen a zastavěn skromným občerstvením, jehož nedostatky matka skryla pod dekoracemi vyrobenými s dovedností lahůdkářů. Talíře jsou jakoby značně větší než kousky občerstvení.

Z boku scény je vidět zadek paní Nastky, která se svým vystrčeným zadkem někde v podsvětí monotónně a bez angažování myje podlahu.

Chraplavá písnička z rádia, disharmonický šum staré desky, zpívající stařenka:

Takové krásné kvetou kvítky,

Zase vidím tamty dny, Café pod Růží, střed Lvova,

Líbáš mé spánky, v dlani držíš mou,

Oči umdlévají, ale když je otvírám znova,

Vím-to není jaro, leč můj milý

tvůj hrob,

tvůj hrob,

tvůj hrob, miláčku,

tvůj hrob

(Písnička se postupně upozaduje).

Matka: Žena musí být čistá.

Regina (*Dává si polštář pod hlavu*): Mami, vypni to rádio. Jedou se na nás podívat nebo kontrolovat, jestli se myjeme? (*těžce vstává a natahuje si punčochu*) Budou mě kontrolovat špínometrem?

Matka (*dělá, že to neslyšela, kýve hlavou, postaví se ledabyle ke stolu a začne narovnávat ubrus*): Udělá se ti na hlavě zacuchaná změť.

Regina: Mýt se a mýt se. Má to nějaký účel, dostane se jí někdy milosti, že bude řádně čistá?

Matka: Budeš mít vši.

Regina: Ať si přijdou. Založím si „Cirkus Vší a Hnid“ a vyrazím do světa.“

Matka: Ty nevíš, co povídáš! My jsme měly s Vášou po osvobození strašně vší.

(Oči matky se bezděčně otáčejí k oknu. Rozjasňuje se, je vidět, že už se celá třese, aby znova pověděla tu historku. Začíná dynamická retrospekce válečných osudů matky a její sestry Váši v poválečné Varšavě, z výrazu Reginy jde poznat, že se to v jejich společném životě neděje poprvé).

Matka: Jedna ženská nás nechala vyspat se na pohovce. Vyspaly jsme se do růžova...

Záhy se koukám na Vášu, její hlava se vzdouvá a pulsuje jako mraveniště. Směju se, až se za břicho popadám, ale hned na to jsem vidím, že to mám podobně. Jsou vzteklé, vyhladovělé a svědí a za chvíli mi tu hlavu sežerou.

Jedna paní měla hrneček s octem, octem se to natřelo a zavázalo hadrem... To bylo peklo, smrdělo to.

V pekle všechno smrdí, ale zvykly jsme si. Nám už bylo všechno jedno, co smrdí a jak smrdí, hlavně už do Varšavy, domů, k rodičům, ke kamarádkám, do školy a na zábavy. Byly jsme hloupé jako boží hovádka.

Viděly jsme tolik zla, že nám chyběly zábrany. Už jsme nevěděly, co s čím a do čeho. Smály jsme se k prasknutí a nepravidelně tleskaly.

Jeden frajer to uviděl a vzal nás do auta. Laškoval s námi a vychloubal se, a to na nás platilo.

Varšavanky, všivanky, hlavy elegantně natřené octem až na mozek... Tlačenkou bychom mohly připravovat.

Celou cestu jsme mu zpívaly sprosté písničky, které jsme znaly ještě z vězení, až jsme ochraptěly.

(Sprostá písnička Marušky a Váši. Její melodie je primitivní, z dětských hřišť, hraná na mrtvé kočce, nevybuchlém granátu a na umělém chrupu ukradeném mrtvole:

Šla jednou Bára, měla lupu,

Spadla si na... nohu,

stojí stojí, vidí lípu,

obrátila se na... záda,

jde jde, vidí strýca,

spadla na... syna,

jdou jdou, syn si mumlá,

tak se obrátila na... matku

Nakonec dům, milovaný, rodný, tátou vybudovaný, solidní, ředitelský. Před tím pohledem jsme toho frajera nechaly, dokonce jsme se ani nerozloučily, jen jsme vběhly dovnitř, jako do fatamorgány na poušti...

Jenže, tam stejně jako ve fatamorgáně, celkem nic nebylo...

Jen stěny. Popálené, zčernalé.

Místnosti okázalé.

Obrazy, koberce, gobelíny, dřevěný nábytek, všechno úplně vyrabované.

(Matka si to rázuje po bytě a vypráví, současně se Regina otáčí do publika a pohybuje pusou jako její matka, protože zná každé slovo toho příběhu. Dělá to tak vždycky).

V našem pokoji, dívčím, pod stěnou, někdo po sobě nechal své výkaly a utřel se bílým dámským svetříkem. Nebudu se na to koukat, povídám, ale je to svetřík Váši, jaký nosila pod zástěrku. Když to vidí, začíná se smát.

Směje se, směje se, hlasitěji a hlasitěji a za chvíli se smích mění v pláč, pláče víc a víc nahlas, jako by jí to samotnou překvapilo...

Přestaň, přestaň! Nekoukej... Oh, bydlely tady nějaký kurvy, nevěděly, co to je hajzl.

A ty jim nedopřávej satisfakci, pojď, koukni, fortepiano tu nechaly.

Stálo tam fortepiano, posrané od kun, s vyskákanými klávesami jakoby v sarkastickém úsměvu.

Váša si sedá, setře zástěrkou guano a hraje... a hraje... Ale každý tón je jiný, než by měl být, groteskní, pokřivený, nechutně zkroucený, jako ochraptělý opilec, který po sto letech chlastu otevřel suchou a páchnoucí hubu. Ale ona stále hraje, hraje, tolik let nehrála, protože na

co by hrála? Nemůže přestat, hraje valčík: vyjíždí vlak, hraje polku: vychází jí smuteční pochod, hraje *Szczedryk*: vychází *Tichá noc*, hraje *Veselého medvídka* a vychází *Hej, sokoly*....

(Může být podkresleno hudbou).

Jako by nehrála ona sama, ale něco v ní najednou začalo hrát, celou tu ohybnost minulých dní vyhrávala, dní, jež nás změnilly z děvčátek na upíry, vlkodlaky, z lidí na noční můry, co znají jen krev, ocet i nelidský vrískot, vrískot nelidský, chlad, hlad, špínu, tíhu, smrad a hrob...

A mě něco zaujalo, že mezitím otvírá místnost pro služebnictvo... Otvírám a tam... Sotva uvěřit.

Stojí? *(roní slzu)* Nebo očím, jež viděly tolik bídy a na sebe se koukaly s nechutí, se to jen zdá?

(V té komoře, co matka otevřela, stojí elegantní stůl, zářící leskem dávného pohodlného života).

Přejíždím popraskanými prsty přes desku stolu...

Vytahuji šuplík, jsou tam chuchvalce, připínáčky, kříž, nůž na porcování grapefruitů, vrtáček na odpeckování fíků, kleště na ševcovskou práci....

Jako by je tam někdo před chvílí položil....

A možná je začarovaný? Zakletý či prokletý?

Váša celou tu dobu hraje.

Povídám: „Vášo, koukni, no jen se podívej, Vášo, pohleď“.

„Neruš mě, když hraju“.

Sama jsem ho na vlastních zádech vynesla.

A ona ještě na to: „Proč to taháš sebou, to nemá smysl, jak budeme vypadat!“ Sama do Otwocku jsem ho nesla. Jako hrb. Jako kříž. Ona šla vedle mě, usmívala se na mě a krčila rameny. „Jestli to chceš nést, tak nes, ale já to nemám ani pomyslení!“

„Vášo, nes to chvíličku, já už omdlím!“

„Já na to kašlu! „Stejně je jedno, co nám zůstalo!“

Jen vytáhla kapesník a mávala s ním na chlapy a přitom se usmívala od ucha k uchu.

„No, Vášo!“ „Co chceš? Stačí, že ty vypadáš jako osel, tažný kůň, směšně! Starý báby z nás děláš, chtělas ho, tak ho nes, já jsem mladá, já chci žít, bavit se, milovat, tančit, smát se!“

Ten noční stolek byl opravdu nádherný. Každý to říkal.

Chtěli ho koupit!

Se šuplíčkama, z boku smyslný držáček na popelníček, znovu a znovu vyskakovala a tloukla mě do hlavy, boule, modřiny, krvavé moncly se mi udělaly na hlavě. Hlava mi opuchla, ztratila tvar, tady širší, tady menší, jako by někdo kopal do míče.

Ale donesla jsem.

Drhla jsem, starala jsem se.

Vždycky jsem ho podložila, aby se neviklal, mluvila jsem na něj jako na nejněžnějšího přítele.

Jemně, mile, on zase odpovídal tichým skřipáním a potom zase tichem, moudrým tichem starého dřeva.

V Otwocku nás přijala naše pseudotetička. Nadešla zima a dostala jsem kašel.

Lekář řekl, že to je plicní TBC. Jela jsem se léčit. Léčím se, lečím... V tom přišel telegram: Maruško-stop-tetička.

Mělo tam být „umírá“, ale Váša tvrdí, že neměla tolik peněz. Kde vzít peníze na takové maličkosti.

Jak jsem se vrátila, tak už bylo po všem, rakovina. Jakým zázračným způsobem nechala přepsat na Vášu celý dům, přestože jsem jí byla vždycky milejší, jsem dodnes nezjistila.

Oči jsem si vyplakala, srdce jsem si vyplakala, ze studií sešlo, a to jsem měla studovat medicínu, měla jsem studovat vysokou technickou.

Co si počnu, co já si počnu, co si jen počnu, šeptala jsem si zbělanými ústy a Váša stojí vedle... Kouká se. Krájí si zelí.

(Váša krájí a krouhá zelí, ale na její tváři probíhá boj mimických svalů, aby se nerozesmála.

Matka po ní vrhá nevěřící pohledy, všechn pláč jí náhle přešel. Už to nevydrží a prohodí k ní).

Matka: Tak?

Váša: Tak co?

Matka: Co, no, co, já ti nevím, že je ti pořád do smíchu.

Váša: Jak to do smíchu?

Matka: No, že ti je do smíchu z mojí chudoby, bídy, z mých starostí.

Váša (*už nemůže zabránit výbuchu smíchu*): Povídáš blbosti! Mám srandu z toho zelí, že je takové hloupé. Zelí hloupé, hloupé zelí. Má to velkou hlavu a vůbec to nemyslí.

Žádnou křivdu neutrpíš, sama si poradíš.

Ve Varšavě teď hledají výpomoc na všechno. Bufet'ačku, prodavačku, kuchařku v kantýně, služku a když nic, tak budeš kurvička.

No? Co ji tak naštvalo? Zlost kráse škodí, holce zlost nesluší!

(Matka bez přemlouvání a s potěšením se vrací do svého příběhu).

Matka: Ucházela jsem se o práci, našla pokoj ve Varšavě. Všechno už bylo zabalené, stěhovák byl už na značkách a Váša pořád netuší, kde je ten noční stolek.

Váša: Ten, který jsme našly po osvobození a který jsme jednou ty a jednou já, nesly na zádech?

Matka: Co mi to tu vykládáš?

Váša: Co by? Modřiny jsem měla ještě dlouho potom.

Matka: Po jakým nošení? Potom, jak jsem ho nesla celou cestu? Potom mělas ty modřiny?

Váša: Tys ho nesla? Tys ho nesla?

Matka: Já ho nesla? Já ho nesla!

Váša: Keci. Nesly jsme ho spolu, já si to dobře pamatuju.

Matka: Ti zlost zatemnila mozek. Sama jsem ho nesla jako svůj prst.

Váša: Já jsem ho sama nesla, ty jsi šla vedle.

Matka: Jak jako vedle? Tak odkud se mi vzala ta jizva od toho madla, co mi vrazilo do hlavy? Krev ze mě stříkala jak z vola, mozek už mi tekł z lebky ven, dobří lidé mi pomohli ho vtlačit, zavázali mi hlavu obvazem, dali stakana vodky s pepřem na horečku. Radši mi řekni, kde je teď.

Váša: Tak na to se musím podívat.

Matka: Jak podívat?

Váša: No, podívat, teďka nevím, zavařujeme.

Matka: Tak se podívej.

Váša: Jak ho mám hledat, když stojím v kádi se zelím!

(Ještě nedořekla větu a urychleně skáče do kádě a v největším ajfru šlape kysané zelí).

Matka *(nebere v úvahu lamentující Vášu):* „Nejpravděpodobnější bude, že někde umřel, nikde ho nevidím. Možná ho Jurek někam dal, copak já vím? Je to zázrak, že jsme ho tenkrát našly. Ooo, kolena mi prasknou z toho, jak šlapu a šlapu to zelí.“

A stejně tolik let prosím o vrácení! Nakonec jsme spolu přestaly mluvit kvůli tomu, čím to je....

Napřed já do ní a potom jako odvěta ona do mě. A když jsem vycítila její odpor, ještě víc jsem se utvrdila ve své odvetě, poněvadž to byla její vina a tím pádem by se měla víc snažit domluvit, ale v tom momentě se ještě víc zabejčila, začala šířit kolem sebe, že jsem u nich jen bydlela, že se o všechno se mnou dělili, o poslední bramboru, že jim za všechno vděčím a dělám takové scény kvůli posranému nočnímu stolku, který je tak malý, že při koukání na televizi se na něj vejde jedna noha, a to bez pantofle a....

(Retrospekce dobíhá do konce, vidíme, že Regina využívá matčina vzpomínkového transu a vyjídá kousky z občerstvení, právě si vkládá do úst velkou růži z mrkve, která byla ozdobou jedné z mís).

Regina: A jak to, že se teď objevil?

Matka: Možná dělali pořádek?

Regina *(pochybovačně):* Aha.

Matka: A co se najednou staráš? Máš oka. Kdes sebrala ty punčochy?

Regina: Byly pod dřezem.

Matka: Víš, že tam odkládám přece ty staré pro sestřenku.

Regina: Sestřenku?

Matka: Víš, že z toho dělá koberečky! Učeš si vlasy!

Paní Nastka (*kouká se, jak si Regina češe vlasy, ale jen tak, aby se neřeklo*): Bud' od stálého přemýšlení anebo nečesání vlasů. Někdo pronesl kletbu a vytvořila se změť. V hlavě příliš myšlenek. Myšlenky vznikají a vznikají, motají se jak nudle v bandě a vytváří jeden velký chaos. Čtyři panáky čisté vodky, tři listy kopřivy smíchat s jednou hrstí jitrocelu, osladit cukrem nebo medem, rozloučit se, horlivě se modlit. Pokleknout na kolena, uchopit hůl nebo pravítko, cokoliv, z čeho se dá udělat kříž a modlit se k Milosrdné Panně Marii a k plačícímu Ježíši Kristu, aby se ta změť v dívce rozmotala, aby se rozum zbavil těch chlípných a pyšných myšlenek...

A tu změť odstříhnout, než stačila dorůst na délku ovčí vlny po zimě.

Matka (*vidí v okně, že hosté jsou už na prahu*): Kriste Pane! Už jsou tady, Regino, Nic není hotovo! Ticho! Jdou, jedou, jsou...

3.4. Čtvrtá scéna

Stále byt. Matka poslouchá u dveří. Ze schodiště se ozývají vzrušené hlasy: Opatrně! Opatrně! Ale no tak. No, sakra! Chceš, tak... ty jeden budižkničemu... nešiko... Proč já, aby ho husa kopl, Panenko Maria...

Matka chce otevřít, vyběhnout. Ale zastaví se, uznává, že její vzrušení není zrovna vhodné a přejde do vyrovnané, ale zároveň netečné pózy, přechesává si vlasy a upravuje drdol.

Trhnutí za kliku. Naštvané bušení.

Matka distingovaně otvírá dveře a odepíná řetízek.

Do bytu vtrhne teta Váša, za ní strejda Jurek. Oba dva najednou zvednou skromný balíček, zabalený v prostěradle nebo v balicím papíru.

Strejda Jurek je celkem tlustý muž. Kolem 50 let, nikomu podobný. Když se podíváme na tetu, hned vidíme, že hraje (protože musí, možná proto aby měl svatý pokoj) třetí, čtvrté možná dokonce až páté housle.

Zatímco teta je žena od pohledu vypadající mladě, ale už v pokročilém stádiu matronizace. Statná a silně nalíčená, v kožichu, který jí dodává vzhled učesaného Yetiho.

Z bujné srsti napjatě vykukují tisíce králíčích očí, které jsou jakoby prodloužením a násobením pronikavého a posuzujícího zraku majitelky.

Neskrývaně se rozhlíží, jako by sondovala všechno: lidi i věci. Aby mohla navrtat díry a vypustit jed. Pohybuje se v oblaku těžkých a sladkých parfému z Pewexu a její polibky nechávají za sebou na tvářích příbuzných stopy po růžovém yardleyi. Její způsob života je celý sladký, ale podšitý jedem a psychickým terorem.

Láska, kterou rychle udusil život, úroda, kterou se nedalo sklidit, ji nechaly samotnou s hořkostí a planoucí touhou po destrukci.

Teta: A co tu stojíte, jako opaření, copak jsme zloději? (*podává matce dáreček*) Tady máš čaj, vím, že ho máš ráda.

Matka (dělá uvítací gesta s nádechem agrese): O, to nebylo třeba, neměli jste si dělat výdaje. Ale nestůjte tady na chodbě, pojd'te dál...

Za tetou a strýcem, kráčí unyle, jejich dcera Bohumila žvýkající žvýkačku. Je jí kolem dvaceti let. Je to dívka rovněž větších rozměrů, nabalená v kožichu, roláku a příliš krátké sukni, která odhaluje její kalhotky a podkresluje tím její ostentativní erotismus. Tvář má bez výrazu. Rozhlíží se, zívá, sálá z ní nonšalance a moderní doba.

Teta Váša (pokračuje ještě zvědavějším rozhlížením a přitom poklepává na přinesený balíček): No, ztráta to je. Celý předmět sporu! Skutečný trojský kůň.

Všichni se vítají a libají. Trvá nervový chaos, typický po vítání, věšení pláštíků, zouvání bot, upozorňování na nové skutečnosti: Neshoda ruinuje, shoda buduje. Máš pěkně udělaný účes! Maruško, tys strašně zhubla!

Ále neříkej? Radši mi pověz, co mám jíst, protože já jsem znovu přibrála. Cukrovka, haha! Máma klidně může vypít celý kompot jedním lokem!

Co to povídáš, to už je hodně let.

Bohuno, boj se Božího hněvu, takové blbosti lidem povídat. Nerozbalovat, Proč? Proč teď? Tak za chvíli, potom!

A určitě, určitě. Jídlo stydne, Maruška se navařila, Jurku, dej pokoj a nekuř tady, hergot.

Posad'te se, posad'te se, Kriste, tady je těsno!

Matka si prohlíží balíček a váhá, ale nakonec na rozbalení rezignuje, chtějí oslavit setkání s milovanou památkou o samotě. Rodina je pořád v plném proudu vítání: Ooo, Reginko, jak si vyrostla, zkrásněla si. Taková malá si byla, určitě.

Pěkný kožíšek! A děkuji, to mi dal Jurek k výročí.

Likér?

To je z našich jeřabin. Z jeřabin???

Ze zahrádky. Jaké zahrádky???

A Bohunka je pěkná panenka.

Teprve se vrátila z Anglie, byla tam u rodiny jako taková guvernánka, jak se tomu říká...

Bohumila unaveně, protože už nemůže snést to babské tlachání: Au pair.

3.5. Pátá scéna

Byt. Rodinné setkání pokračuje. Všichni mlčky jedí. Přitom se Regina, jak jen to situace umožňuje, ostentativně přejídá, mlaská a boří všechny zásady slušného stolování, neustále se kouká na ubrus a tím se vyhýbá pohledům matky. Ta, když vidí takové chování u stolu, tak se jí zvedne tepová frekvence a pulzuje jí žilka na spánku. Vychovaně odřihává a utírá si ústa ubrouskem, ale její oči křičí: „To není nějaká vesnická vývařovna!!!“.

Teta Váša zatím všechno pozoruje s laskavě zvednutým obočím, pochvaluje si přitom každé další porušení bontonu s vlídnou otevřeností, zato se špatně skrytou satisfakcí.

Strejda Jurek se nemůže zorientovat v tom komplikovaném a víceúrovňovém psychodramatu.

Strejda Jurek (naivně, pro zmírnění těžknoucího napětí v místnosti): Možná, děvčata, posloucháte desky?

Dospělí zůstanou u stolu, Regina a Bohunka se na sebe ani nepodívají, ač nerady odloží příbory a šourají se k Reginině gaučíku. Je tam domácí štěstí, pár pohlednic. Mladé ženy, jakoby příliš velké na ten nábyteček i na naivní ozdoby kolem, sedí v trapném tichu.

Regina: Pustíme gramofon? Mám nové nahrávky.

Bohumila: Okej.

Regina nastavuje desku. Bohumilu to moc nezajímá, z kabelky vytahuje úplnou novinku, elektronickou kalkulačku a začíná si nonšalantně počítat. Na obrazovce se objevují její výpočty:

$$2+2+3+4+5=16$$

$$1+1+1+1=4$$

Z gramofonu se ozývají tóny bigbítové hudby, skladba „Ráno“ od skupiny Szabadabada:

„Když jsem tě miloval, bylas krásná jak slunko po ránu,

krásná jak ráno, těšil jsem se až vstanu,

vonělas bezem a kvítím, ale když tě teď už nemiluju,

voníš po kopřivách a vařeným zelí,

který tvoje máma v hrnci vaří,

banální je ta tvář tvoje, v představách rozmazaná,

máš srdce na dlani a sníš o vlastních záclonách,

a po bytě toužíš ve svých představách,

bydlení, manžel, děti, nábytek a ty,

okej, nic z toho nebude, malá,

okej, já tě nemiluju,

okej, už mě nudíš, tak čau,

okej, dneska se nepotkáme.

atd.“

Z poza okna se ozývají rány míčem.

Regina (*ukazuje na kalkulačku*): Copak to máš?

Bohumila (znuděná a rozčarovaná sestřenkou, která se neorientuje v novinkách): Nevíš?
To je kybernetický personální kalkulátor.

Regina: Kalku... léto?

Bohumila: Můžeš na něm spočítat úplně všechno. Každý příklad.

Regina: Fakticky?

Bohumila: V Anglii má každý něco podobného. Hodí se to. Nemá to žádné záludnosti, překážky. U nás ti matematiku vtloukají do hlavy. A tam cokoliv si musíš spočítat, tak to vyndáš, dokonce i v autobuse a spočítáš si to.

Regina: Máma povídala, že jsi bydlela v Londýně.

Bohumila (*nepřestává počítat*): Eeh, nejdřív v Leedsu. Je to horší díra než náš Otwock. Bydlela jsem tam u jedné rodiny a pak jsem se přesunula k druhé.

Jen mámě to nepovídej. Hodně jsem toho rozbila. Hlavně porcelán. A jako by kvůli mně byl zničeněj *carpet*. Okej...zas tak úplně jsem za to nemohla.

Regina: Možná se to dalo vyprat sodou nebo kyselinou citronovou.

Bohumila: Nebuď hloupá, Tam nejsou vůbec takové věci. V každý samošce jsou plný regály s prášky a šampóny na *carpet*. Na velký, na malý, na jaký si jen vybereš. Zapálíme si?

Regina: Nekouřím.

Bohumila (*vyndává krabičku zahraničních cigaret a zapaluje si*): Playersy. Byla tam dívenka a chlapeček. Ale anglické děti jsou tak nechápavé.

Regina: Víc než ty naše?

Bohumila: To je jak den a noc. A úplně zrzavé, ohh! Z nudy jsem je naučila trochu polsky. Ale nedokázaly si z toho nic vzít, hlupáci. Ta dívka neuměla dokonce vyslovit: dívka. Skoro až ontologické drama, no ne?

(Nečekaně se ze vzpomínek Bohumily vynořuje takové doplňkové děvčátko).

Bohumila: Repeat after me: Dí-ven-ka!

Dívka *(neohrabaně):* Děv-ka-ven!

Bohumila *(s nečekanou surovostí):* Wrong, ještě jednou.

Dívka: Ven...děvka... dív-ka!

Bohumila *(s odporem, vzteklá, tahá dívku za ucho):* Wrong, nedokážeš!

Dívka: A proč se jmenuješ jako záchod?

Bohumila: Jmenuji se Bohumila, ne záchod.

Dívka: Určitě se jmenuješ Záchodneměla.

Bohumila: Kdo ti to řekl?

Dívka: Maminka. Protože seš z takové země, kde vůbec nejsou záchody.

Bohumila: Kdo to říká?

Dívka: Maminka.

Bohumila: To ti tedy povídá maminka?

(Na chvíli se zamyslí, její oči zahálí mlha mstivosti.)

To ti opravdu maminka povídá.

U nás, když na někoho přijde potřeba, tak nemusí nikam chodit, to je dobrý, ne?

Dívka: Opravdu?

Bohumila *(ukazuje, jak se to u nás dělá):* Každý to udělá tam, kde zrovna stojí a potom to zahrabe rukama do země.

Dívka *(kompletně zaskočená, plná inspirace):* Dokonce i na koberec?

Bohumila: Samo sebou! I ty to tak udělej, až se ti zase bude chtít.

(Dívka odbíhá v radostných poskocích a mizí za scénou.

Po chvílce podivného ticha k nám doléhá křik a po něm rozrušená hlasitá hádka, lamentování, pláč z maminčina výprasku).

3.6. Šestá scéna

Opět u stolu: Matka, teta Váša a strejda Jurek.

Strejda jí mechanicky, ponořen do svých myšlenek a matka s tetou Vášou si spolu povídají přeslazenými vysokými hlasy, a přesto je zde cítit napětí pod kůží rozvášněných sester i snaha se navzájem nezabít. Sedí vedle sebe trochu strnule, snaží se o sebe příliš nezavadit pohledem. Jakoby i nepatrným pohlédnutím do očí mohla ta druhá uvidět to, co o sobě obě až moc dobře vědí.

Konflikty a dlouholeté spory jim umožnily se obrodit. Nové verze jejich rodinných životopisů a rodinných hierarchií, nikým neprověřované a nekonfrontované, měly dobré podmínky pro rozkvět.

Ale teď jsou v ohrožení.

V každé chvíli může dojít ke konfrontaci a k auditu.

V rádiu hraje Schopin, něco vznešeného a svým způsobem konečného, ve stylu Revoluční etudy.

Matka *(anebo matky hlas):* Tak jak před smrtí už ničeho nelituji, tak lituji jedině filharmonii. Sledovat, jak pianista těžkou rukou krouží nad klaviaturou... jako sokol nad svou kořistí.....

Slyšela jsi, jak krásně teďka vzal tu pasáž?

Teta Váša *(anebo hlas tety Váši):* Pasáž – srasáž. Já už vůbec nehraju. Na co u nás stojí pianino, nevím, jen se na něm usazuje prach.

Matka: Koukat se na rychlé dlaně, co se honí po klávesách jak dva postřelení zajíci, šílení. A kulhají, omdlévají každou chvílí, aby zase znova... žili a vzali si kousek ticha a další....

Teta Váša: Bohunce šlápl slon na ucho. Po Jurkovi. Přemluvili jsme učitele, utekl s pláčem a trhal noty. Mně se časem zdá o tom pianině z našeho domu, pamatuješ? Jak jsme tam spolu tehdy vešly jako dívky...

Bylo tam jako po požáru, pusto, prázdno a tam jen to pianino, rozladěné a posrané od koček. A ty jsi zčala hrát. A hrálas, hrálas, mě to už nudilo, tak jsem se začala rozhlížet...

A tam jsem vlastně našla ten noční stolek, povídám: Koukni, Maruško, to asi...

(Strejda Jurek zná příběh o nočním stolku víc než by chtěl a zároveň nemůže už najít víc podnětů v předčasně dojedném jídle, poněvadž už ho snědl, tak se vrací do svých myšlenek. V souvislosti s tím se v předpokoji objevuje mladá žena jen kalhotkách.

Krade se k věšáku a má je! Králíky tety Váši. Smyslým krokem striptérky se zabořuje do kožichu jako do chlupatých prsou milence, krade se ke strýci Jurkovi, který na ni kouká zhypnotizovaný a náhle proměněný. Žena se tanečním krokem blíží ke strejdovi a sedá si mu na kolena, za sebou mají nekonečně se dohadující matku a tetu Vášu).

Strejda Jurek: No už, už, moc ho neosahávej a za nic se nezahákní.

Žena: Sluší mi?

Strejda Jurek: Velmi. Ale moc ho nepřevoň parfémů, protože to by byla naše Waterloo.

Matka *(zpozoruje to, diskrétně):* Co to je za ženskou?

Teta Váša *(pohrdavě mávne rukou):* Ale, to je úřednice od nás z pošty. Panna s dítětem. Co je to za blbost. Když panna, tak kde vzala dítě?

Žena: Pro ni máš kožich a mně koupíš jen nějaké blbé nylonky. Kdy ho koupíš i mně?

Strejda Jurek: Oj, to jsou hlouposti, to je třetí jakost, zbytky z exportu. *(Zabořuje hlavu do jejích prsou):* Ale nejdřív se musím přesvědčit, jestli sis ho zasloužila, jestli ses pořádně myla do čista, jestli máš čisté... srdce, počkej, počkej...

(Přes jejich romanci lze slyšet znova hlasy matky a tety Váši. Pořád se hádají jedna přes druhou, hovorově: „a co, a tohle, a jako, a tak, a určitě“, neposlouchají se navzájem.

Musí si převyprávět celý život. Každá se chce pochválit před tou druhou, že to ona i přes všechny křivdy, rány osudu a blízkých, se má dobře.

Každá chce nad tou druhou triumfovat, ve velkých příbězích. Ale cenzurované verze faktů, které si představují znovu a znovu, se začínají rozjíždět a dávají tím prostor pravdě. V souvislosti s tím povídají věci, které vůbec nechtěly povědět).

Matka: Říkala jsem Regince, zajímají tě knížky, běž na medicínu. Tak hezky si vždycky recitovala verše.

(V tom dětský hlas z mikrofonu:

„Vzpomeňte, duše má,

nač za letního rána,

jak stvořeného pro lásku,

jsme přišli: u cesty

zdechlina rozežraná

na horkém loži z oblázků, “).⁷

Matka: Povídám jí, tak pěkně si vždycky recitovala verše, běž na techniku, to je obor, který se vždycky uplatní. A ona šla na pedagogiku. A co z toho?

Teta Váša: Bohunka měla jít na zubařku. Jurek už jí obstaral místo. Říkal jí: časy se mění, ale kazy v zubech budou pořád.

Co z toho, když ani nedošla do desáté třídy,

Vyrovnaná a skromná, jedině rozmazlená.

S morálními hodnotami, velmi dobře fyzicky vyvinutá a jiným dává špatný příklad.

Učitelé si jí nemohli vynachválit.

Jaká byla pilná a snaživá, jenže tupá, cynická a místo učení měla v hlavě záškoláctví, kávéárny, jinou zábavu a chlapce.

Nezřídká o dost starší. Jeden byl dokonce v Jurkově věku.

Matka: S Reginkou to bylo to samé, výborné výsledky. Jednoho dne však přišel dopis z univerzity...

⁷ Použita první sloka básně Mršina od Ch. Baudelaira, překlad František Hrubín

(Matka ve svých vzpomínkách otevírá nožem dopis, celá natěšená, šťastná).

Podej mi brýle, protože bez brýlí nic nevidím. Ne, ty ne, podej mi ty brýle po otci!

Tak dobře jsi se učila, určitě dostaneš nějaké ocenění, nějakou medaili nebo stipendium...

(čte)

„...s ohledem na opakující se absenci se vyřazuje ze seznamu studentů...“.

(Matka chodí po pokoji, omdlévá, je rozčilená, nevěřičně čte dopis znova a znova).

Kde se tam vzala ta absence, když ona každý den vstává se mnou a jede do školy?

Možná si jí s někým spletli? Možná tam je nějaká podobná, nebo se podobně jmenuje, co chodí za školu a Reginku si s ní spletli a všechno na ní hodili místo ní?

Renta propadne, všechno propadne.

Teta Váša *(nemůže už zadržet smích)*: A jak, á tak, určitě.

Matka *(podezřívavě)*: Ty se tomu směješ?

Teta Váša: Jak to směješ? Ne, tomu se opravdu, ty hloupá, nesměju. Nesměju se ničemu jinému než tomu bramborovému salátu. Protože já tam krájím ty věci úplně jinak. A ty žampiony... žampiony v salátu? A nakládačky máš kde?

(Aby změnila téma, vrací se ke svému příběhu).

Přítel ve věku Jurka! To pěkně děkuju za takového přítele. Steward z lodi Batory.

To tedy děkuju za taková studia. Za takovou výuku. Jen ostuda a nervy.

Doktor si zákrokem slušně vydělal a když se vrátila, doma všechno vyjedla.

Místo na medicíně jí propadlo, a ještě jsme museli zaplatit za lístek do Anglie.

Matka: Povídám: „Je třeba to nějak vyjasnit, napsat odvolání...“. Ale ona začala hysterčit, schovala mi kabátek.

„Mami, tam nejedu“. Já nechci, já tam nechci už nikdy, už nikdy, nikdy! Jestli tam půjdeš, mami, tak skočím do Visly“.

Samozřejmě, že tak jen vyhrožuje, nikdy by neudělala takovou hloupost.

Teta Váša: Bohuna stejně. Už o zubařce nepadne ani slovo! A člověk má strach s bolavým zubem někam jít, když přijímají na obor člověka za dvě kafe. A ona viděla svět, s jazykem se trochu štrejchla. Skoro se i za Angličana vdala, jen povídá: mami, oh!

Takoví jsou zrzaví. Každý zrzavej. Právě proto se s nikým nechce seznamovat. Každé dítě musí být samo v jednočlenné třídě.

Za první, je zrzavé a zlé, za druhé, aby ho jiný zrzavý a zlý děti nechaly na pokoji, za třetí, aby se spolu nepaktovaly a nevadily si a za čtvrté, aby ho jiný děti nemlátily a neterorizovaly. A ono je.

Matka: Určitě. Regina už se také na ty rádoby „profesúrky“ vůbec nechce dívat, takže i kdyby jí prosili, tak nepůjde. Stejně si to už můžou jen přát. Na studia se už nevrátí. Našla jsem jí novou práci.

Teta Váša: Určitě. Protože to vidí. Taková zlomená generace. Roztřepené jako staré důtky, všechno mají u prdele.

Nás byli holí, páskem a hadrem i pohrabáčem a uškodilo nám to? My jsme rozuměli tomu, proč nás bijou, my jsme cítili, že nás bijou z lásky. My jsme prosili, aby nás bili víc.

(Teď už mohou mluvit najednou).

Matka: Práci v knihkupectví.

Teta Váša: Přibrála dvanáct kilo! Ale já povídám, že to je jen dobře. Mladá může být hubenější, ale teď do manželství je lepší být trošku při těle.

Matka (nepříjemně vyvedená z rovnováhy informací o Bohumilině manželství, mluví hlasitěji a hlasitěji. Svatbu neteře bere jako osobní újmu, která jí připomíná životní neúspěchy její stejně staré Reginy).

Proto plete páté přes deváté, zkouší tou salvou nových slov přikrýt tu nepříjemnou novinu): Knihy budou vždycky. Buď jako dárek, nebo jen tak. Gałczyński. Ovidius, Hemingway. Conrad. Mickiewicz.

Teta Váša *(která začíná mluvit hlasitěji a rychleji, zkouší v odvetě převýšit úspěchy Reginy. Je pravda, že Regininy úspěchy se omezují zatím pouze na příjmení autorů, jejichž knížky bude možná někdy prodávat, ale závist mezi sestrami nezná hranic):* Vypadá solidněji

pro manželství, na úřadech, ve frontách. A hubenou, tu každéj hned odstrčí, odfoukne, vystrčí a jak balon poletí, nikde nic není schopná zařídít.

Matka (*neustupuje*): Přístup ke všem novinkám! Aretino. Saganová samozřejmě. Šolochov.

Teta Váša (*už skoro křičí*): A teď, když se budou v říjnu brát, tak na svatbě bude taky vypadat důstojně.

Matka (*evidentně už neví, jak víc eskalovat situaci ,křičí, v hněvu chce pohřbít svatbu Bohumily pod násilným tlakem nesouvisejících a nedůležitých informací*): Bulgakov, Hlasko.

Ten Krempiński je teď v oblíbě. Ale i starší jdou na dračku: Reymont a Prus.

Jezte, jezte. Žampiony jsou nové maso. U nás jsou na denním pořádku. Jdou dokonale osmažit. Náš známej na to má žampionárnu...

Teta Váša (*těž křičí*): Je to inženýr. Pracovitej. Vytrvalej. Má kontakty. Myslí už na koupi auta.

Matka (*vřeští*): On má vlastně skleník, fóliovníky.

Teta Váša (*mění taktiku: mluví najednou tiše a distingovaně*): Je vážný, ale s nadsázkou, protože umí zavtipkovat, zasmát se. Je vyšší než ona. To je dobře. Chlap musí být trochu vyšší.

Matka (*trochu vyděšená, že lže, ale jde do toho*): Taky... Dobře stavěný. Tlustější. Ale taky slušný, zodpovědný... Jen z těch nejlepších ingrediencí.

Teta Váša (*rozzuřená do běla ingrediencemi chce zakončit to celé tlachání změnou tématu*): JURKU, POSLOUCHÁŠ NÁS, O ČEM SI TADY POVÍDÁME?

Strejda Jurek (*probuzený z letargie, polonahá žena v kožichu utíká ve spěchu z jeho kolen*): ...Tak určitě... nepochybně chlap s výhodami.

(*Rozhovor o výhodách a nevýhodách nápadníků se zasekl, tak směřuje pozornost k jídlu*): No asi si dám... v takovém případě... žampion!

4. Analytická část

Děj dramatu Doroty Masłowské *Bowie w Warszawie* se odehrává v Polské lidové republice, konkrétně v hlavním městě Varšava v průběhu 70.let 20. století. V ději divadelní hry se prolínají jednotlivé reality a reálie např: reálie socialistického Polska, ale i kapitalistické Anglie. Toto drama má několik dějových linek, které se navzájem prolínají. Propojují se zde životní osudy lidí odlišného věku, povolání, s různou životní historií, ale v zásadě stejného společenského postavení. Mísí se zde realita běžného života s transcendentální realitou. Z tohoto důvodu je v textu použito široké lexikum, slova různého původu. Postavy ve svém mluveném projevu používají profesní mluvu, slang i vulgarismy.

Některé prvky mluvy čtenář neočekává. Setkáváme se s anglickými výrazy např: *carpet*⁸, které bychom v dramatu odehrávajícím se ve státě východního bloku, nečekali. Na druhou stranu se dostáváme do kontaktu i se slovní zásobou typickou pro lidové Polsko, např: *Pewex*⁹ nebo *milicjant*¹⁰.

V dramatu se objevují i slangová slova. Například slovo *Stary* v textu¹¹ neoznačuje člověka starého věkem, ale jak vyplývá z dalšího kontextu, tento pojem používá postava *Wojciech Krętek* pro označení náčelníka milice, pod nímž vykonává službu. Na základě vlastní zkušenosti vím, že slovo *Starej* se v českém policejním slangu používá stejně jako v tomto případě pro označení policisty vykonávajícího velitelskou funkci.

Domnívám se, že kniha je určena především čtenářům Doroty Masłowské, kteří jsou na její styl psaní zvyklí. Masłowská může být svým specifickým podáním situace pro běžného čtenáře velmi těžko uchopitelná a srozumitelná.

Svůj přístup k překládání některých vybraných a nejednoznačných lexikálních jevů v této divadelní hře jsem rozvinul v následujících kapitolách analytické části své práce.

⁸ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8., str.55

⁹ Tamtéž, str.40

¹⁰ Tamtéž, str.78

¹¹ Tamtéž, str.14

4.1. Hodnosti

Při překladu textu se mi zdálo problematické překládání hodností policejních, případně armádních struktur států, v tomto případě Polské lidové republiky.

Jeden z hlavních představitelů prezentované části překladu je v originální podobě dramatu nazýván jako: „*plutonowy Wojciech Krętek*.“ Z textu vyplývá, že je to příslušník tzv. „*Milicji Obywatelskiej*“ v 70. letech minulého století. Tato organizace, jak také z textu patrné, plní funkci policie. *Plutonowy* nám označuje jeho pozici či hodnost v rámci zmíněného policejního sboru.¹²

Při překladu slova *plutonowy* jsem se pokoušel nalézt vhodný ekvivalent v odborné publikaci Jana Vogeltanze a Miroslava Husa **Vojáci studené války: Soldiers of the cold war**. V knize je uvedeno, že polská armáda v letech 1963-1990 užívala ve svém hodnostním označení hodnosti *plutonowy*. Autoři knihy přiřadili k tomuto stupni český ekvivalent v podobě hodnosti četař.¹³

Nicméně celou situaci komplikuje fakt, že postava dramatu nevykonává službu v armádě, nýbrž v policejním sboru Polské lidové republiky.

V říjnu roku 1944 komunistická vláda ustanovila tzv. Obyvatelskou milici, která byla po změně režimu roku 1990 transformována zpět na policii, čímž se tato organizace vrátila k předválečným pořádkům.¹⁴

Nalezený ekvivalent nemusí tedy odpovídat mnou vyhledané hodnosti četaře.

V dobové literatuře, v encyklopedii **Rozum do kapsy** vydané roku 1977, což je zhruba časový úsek, kdy se drama odehrává, je předložen přehled hodností československé Veřejné bezpečnosti. Zde je popsán hodnostní přehled jejích příslušníků a najdeme zde ekvivalent, odpočítáním počtu hodností, pro hodnost *Plutonowy* v hodnosti praporčík.¹⁵

¹² MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8., str. 12

¹³ VOGELTANZ, Jan a Miroslav HUS. *Vojáci studené války: Soldiers of the cold war*. Ilustroval Jiří PROCHÁZKA. Ostrava: Montanex, 2005. Konflikty a ideály. ISBN 80-7225-184-8., str. 471

¹⁴ *Policie Polské republiky*, 2023 [online]. [cit. 21.04.2023]. Dostupné z: <https://info.policja.pl/inf/historia>

¹⁵ PÁLKA, Ondřej a František SKÁLA. *Rozum do kapsy: Malá kapesní encyklopedie*. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Albatros, 1977., str. 443

Z mého pohledu se jedná o adekvátní překlad, protože Veřejná bezpečnost byla také policejním sborem jako již zmíněná *Milicja Obywatelska*. Z tohoto důvodu jsem tedy hodnost praporčíka použil ve svém překladu. Použití armádního ekvivalentu hodnosti v překladu by se mi zdálo mírně problémové z několika důvodů.

Prvním z nich je důvod, že postava v dramatu není příslušníkem polské armády. Druhým důvodem je také samotný fakt, že polský hodnostní systém je od vzniku Polska v roce 1918 u všech ozbrojených složek více rozvrstvený než systém hodností v armádě a policejních složkách ČSSR potažmo ČR. Jako důkaz tohoto tvrzení nám poslouží fotografie tabulek s hodnostmi ve fotografické příloze.

4.2. Vulgarismy

Ve fragmentu dramatu, který jsem překládal, jsem se setkal s použitím vulgarismů. U překladu vulgarit se překladatel často dostává do konfliktu s mírou vulgarity, kterou by měl správně vystihnout. Tento můj názor se shoduje s pohledem autorky publikace **Překlad a překládání** Dagmar Knittlovou, která se k vulgarismům ve své knize vyjadřuje takto: „*Patří mezi slova tabuizovaná, záleží ovšem opět na době a společnosti, co je kdy považováno za dovolené a co za zakázané. S tímto aspektem je nutno přistupovat k překladu literárních děl. Konotace vulgárnosti a tabuizovanosti je rovněž nestálá. S frekvencí se vulgárnost oslabuje a stírá a tabuizovanost ustupuje. Proto je při překladu i při jeho analýze a hodnocení nutno přihlížet k značně širokému kontextu jazykovému i mimojazykovému a respektovat pragmatický aspekt.*“¹⁶

Ostatně soudím, že překládání vulgarismů, je i přes svou složitost, disciplínou celkem rozmanitou a nápaditou. Podle mého názoru jsou čeština i polština jazyky, které jsou velmi bohaté na vulgarismy. Přestože tyto dva západoslovanské jazyky jsou si podobné při překládání vulgarit a sprostých slov, bylo někdy velmi obtížné najít odpovídající ekvivalent.

Do tabulky vložené pod tento odstavec jsem vypsál do prvního sloupce výběr některých výrazů nacházejících se v textu. Do druhého sloupce jsem vypsál český ekvivalent nacházející se ve **Slovníku vulgarismů** a do třetího sloupce jsem vypsál svůj překlad slova.

¹⁶ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRÝGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6., str. 72

Tabulka s vulgarismy:

Polský výraz ¹⁷	Slovník vulgarismů ¹⁸	Můj překlad
Cholera	Sakra	Sakra
W dupie to mam!	Seru na to!	Seru na to!
Kurwy	Kurvy (prostitutky)	Kurvy

Samotné slovo *dupa*, které je v tabulce uvedeno ve slovním spojení *W dupie to mam!*, má podle **Slovníku vulgarismů** hned několik významů. Slovo *dupa* může mít význam označení *naprostého blbce* nebo to může být označení pro slovo *prdel*. Idiom *Mam to w dupie!* má zde ve slovníku význam *Seru na to!*¹⁹

Podle **Polsko-českého slovníku** Karla Olivy má význam slova *prdel* nebo též *vůl* anebo *naprostý blbec*. A ustálené slovní spojení *Mam to w dupie!* má význam *Seru na to* nebo *Vyseru se na to*.²⁰

Heslo *dupa* v internetové verzi **Slovníka jazyka polskiego** dává slovu význam jako vulgární vyjádření pro pozadí, sexuálně atraktivní ženu, sexuální partnerku, pohlavní orgán či pro nezadaného člověka.²¹

Z tohoto porovnání tedy vychází, že slovo *dupa* má ve slovnících uvedeny stejné významy. Ale v ustálených slovních spojeních se může význam trochu lišit. Nicméně ve svém překladu idiomu *W dupie to mam!* jsem se řídil **Slovníkem vulgarismů** (viz tabulka s vulgarismy) a tuto frázi jsem přeložil slovy *Seru na to!*

Výběr svých překladů jsem postavil na svých jazykových zkušenostech. Jakožto rodilý mluvčí českého jazyka se pohybuji v českém jazykovém prostředí a vím, které vulgarismy v jazyce přetrvávají, nebo už z mluvené řeči podstatě vymizely. V textu jsem použil tedy vulgarismy, jež můžeme běžně slyšet v prostředí, ve kterém se pohybují postavy z dramatu.

¹⁷ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8

¹⁸ BAJGER, Kryštof. *Slovník vulgarismů: sprostě v 6 jazycích*. Praha: Agave, 2005. ISBN 80-86160-89-0.

¹⁹ Tamtéž, str. 170

²⁰ OLIVA, Karel a Mieczysław BALOWSKI. *Polsko-český slovník*. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-284-4., str. 226

²¹ PWN, 2023 [online]. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/gwizda%C4%87.html>

4.3. Idiomy

Součástí textu je i značné množství idiomů. Z mého pohledu nebyl těžký doslovný překlad těchto idiomů, některé z nich by dávaly smysl rodilému mluvčímu i v doslovném překladu, Domnívám se ale, že rodilý mluvčí českého jazyka by takové přirovnání nikdy nepoužil, a tudíž by se idiom, neboli frazeologismus, vytratil.

„Každý vyspělý přirozený jazyk má bohatou frazeologii. I když čeština a polština jsou jazyky velmi blízké, můžeme zjistit, že převážná část frazeologických obrátů v těchto jazycích se od sebe odlišuje. Proto překladatel stojí zde před nesnadným úkolem, jak frazeologismy překládat. Rozhodně musíme odmítnout tezi o nepřeložitelnosti frazeologických obrátů (tak i M. Basaj, 1982)“²²

V textu²³ se objevuje například frazeologismus, který v polštině zní takto: „*Gwizdżę na to!*“

Podle **Polsko-českého slovníku** Karla Olivy sloveso *gwizdać* má význam hvízdání nebo pískání a dá se takto mluvit např: o hvízdání na prsty, o hvízdání vlaku, a i o pískání ptáků.²⁴

Dle hesla *gwizdać* v internetové verzi **Słownika języka polskiego** je významem toho slova vydání hvizdu, hvízdání, udeření, ukradení nebo pohrdání.²⁵

Ovšem Eduard Lotko se ve své **knize Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi** zmiňuje o tom, že český idiom *kašlat na někoho* se dá v širších souvislostech přeložit slovy: *gwizdać na kogoś*.²⁶

Jako rodilý mluvčí českého jazyka vím, že idiom *kašlat na někoho* se dá upravit i do podoby *kašlat na něco*. Tuto podobu jsem užil ve svém překladu a příkládám i příklad použití.

²² LOTKO, Edvard. *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*. Ostrava: Profil, 1986., str. 102

²³ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 40

²⁴ OLIVA, Karel a Mieczysław BALOWSKI. *Polsko-český slovník*. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-284-4., str. 314

²⁵ PWN, 2023 [online]. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/gwizda%C4%87.html>

²⁶ LOTKO, Edvard. *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*. Ostrava: Profil, 1986., str. 103

Porovnání příkladu z textu²⁷ s mým překladem:

„Gwiżdżę na to!“ „Przecież to jedno, co nam zostało“.

„Já na to kašlu!“ „Stejně je jedno, co nám zůstalo!“

Ovšem v textu²⁸ se vyskytuje idiom, který v originálním znění zní takto *ślon na ucho nadepnął*. Tento idiom znamená podle internetové strany **Wielki słownik języka polskiego** humorné označení *člověka, který nemá hudební sluch*.²⁹ Ekvivalent v českém jazyce jsem, bohužel, nenašel v žádném zdroji, tudíž jsem tento idiom přeložil doslovně.

Porovnání příkladu z textu³⁰ s mým překladem:

Cioca Wacia: Boguśce ślon na ucho nadepnął. Po Jurku. Przymówiliśmy nauczyciela, to uciekł z płaczem, gubiąc nuty.

Teta Váša: Bohunce śłapl ślon na ucho. Po Jurkovi. Přemluvili jsme učitele, utekł s płacem a trhal noty.

Podle mého názoru v tomto případě doslovného překladu český čtenář i divák pochopí význam této věty, protože v následujících větách této repliky se dozvídáme širší kontext této věty a logicky si tak může domyslet význam.

4.4. Vlastní jména osob

Jelikož se jedná o text zasazený do polských reálií, v dramatu se objevují polská vlastní jména.

Do tabulky pod tímto odstavcem jsem uvedl do prvního sloupce originální znění jmen postav, do druhého jsem přidal ekvivalenty podle knihy Františka Kopečného **Průvodce našimi jmény** a ve třetím sloupci jsem umístil své překlady.

²⁷ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 40

²⁸ Tamtéž, str. 59

²⁹ *Wielki słownik języka polskiego*, 2023 [online]. [cit. 07.05.2023]. Dostupné z: <https://wsjp.pl/haslo/podglad/24833/ślon-nadepnal-na-ucho-komus>

³⁰ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8,, str. 59

Tabulka č.1 s překlady jmen:

Originální polské jméno ³¹	Kopečný ³²	Můj překlad
Wojciech, Wojtuś	Vojtěch	Vojtěch, Vojtík
Regina, Reginka	Regina	Regina, Reginka
Maryjka	Tento se v knize neobjevuje	Maruška
Wacia	Váša (domácký tvar jména Václava)	Váša
Jurek	Jura-pod heslem Jiří	Jurek
Anastazja, Nastka	Anastázie, Nast'a	Anastázie, Nastka
Bogumiła, Bogusia, Boguška, Bogunia	Bohumila, Bohuška	Bohumila, Bohuna, Bohunka

Stejným způsobem jsem vytvořil druhou tabulku, kde jsem ovšem do druhého sloupce zařadil české ekvivalenty z knihy **Jak se bude vaše dítě jmenovat?** od Miloslavy Knappové.

Tabulka č.2 s překlady jmen:

Originální polské jméno ³³	Knappová ³⁴	Můj překlad
Wojciech, Wojtuś	Vojtěch, Vojtík	Vojtěch, Vojtík
Regina, Reginka	Regina, Regínka	Regina, Regínka
Maryjka	Tento se v knize neobjevuje	Maruška
Wacia	Vášenka (domácká podoba jména Václava)	Váša
Jurek	Tento se v knize neobjevuje	Jurek
Anastazja, Nastka	Anastazja, Nast'a	Anastázie, Nastka
Bogumiła, Bogusia, Buguška, Bogunia	Bohumila, Bohuna, Bohunka	Bohumila, Bohuna, Bohunka

³¹ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8

³² KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. 2., přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0016-x.

³³ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8

³⁴ KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 4., přeprac. a dopl. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1349-1.

Při překládání jsem se vždy snažil o nalezení vhodného ekvivalentu k polskému protějšku. Autorka postavám dramatu přiřadila jména, ke kterým má čeština vhodné ekvivalenty. Nebylo tedy obtížné je do textu dosadit a zároveň použít také jejich případné zdobněliny nebo domácké podoby z jiných jazyků, které se u nás používají.

Porovnání příkladu z textu s mým překladem:³⁵

„Wacia, ponieś trochę, bo ja już zemdleję!“

„Vášo, nes to chvíličku, já už omdlím!“

Při výběru ekvivalentů jmen jsem se soustředil, podle mého názoru, na nejlepší možnou variantu překladu. V této části jsem vycházel z kontextu českého prostředí a vybíral jména a zdobněliny, která jsou běžně užívaná v českém prostředí. Některá jména či zdobněliny by se daly použít i u archaických jmen, která ovšem dnes ani v druhé polovině 20. století na základě mých zkušeností, nejsou běžná v české prostředí.

Jediné jméno, které bylo z hlediska najetí vhodného ekvivalentu problematické, byla zdobnělina Váša, v textu *Wacia*³⁶. U této zdobněliny jsem svůj překlad podřídil knize Františka Kopečného, protože jméno Václava a pochopitelně zdobněliny tohoto jména se vyskytují v současnosti velmi zřídka.

4.5. Vlastní jména obcí a měst

U překladu toponym jsem se snažil vycházet z českých názvů polských obcí, částí obcí a měst uvedených v textu. Například město *Warszawa*³⁷ se v českém jazyce vyslovuje stejným způsobem jako v polštině nicméně zapisuje se českou diakritikou, zápis slova vypadá tedy takto *Varšava*.

Na druhou stranu se v textu vyskytuje polské město *Otwock*³⁸. Pro toto město nemá čeština ekvivalent ani v jazyce mluveném, ani v psaném. Z tohoto důvodu jsem název města ponechal v původním tvaru se skloňováním podle vzoru hrad.

³⁵ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 40

³⁶ Tamtéž, str. 50

³⁷ Tamtéž, str. 11

³⁸ Tamtéž, str. 54

Porovnání příkladu z textu³⁹ s mým překladem:

W Otwocku pryzgarneła nas taka nibypryszywana ciotka.

V Otwocku nás přijala naše pseudotetička.

4.6. Použití cizího jazyka

V dramatu je, jak již bylo zmíněno na úvod analytické části, použito několika anglických výrazů, protože jsou spjaty s jednou kratší dějovou linkou, která se odehrává v Anglii, přesněji řečeno v anglické domácnosti, ve které jedna z postav působila. Bogumiła jako jediná z postav používá anglicismy ve svých replikách.

O použití cizího jazyka v náznacích, kterými se má navodit atmosféra např: oslovení, společenské fráze nebo pozdravy, rozhoduje funkční kritérium. V takovém případě ponecháme slovo ve formě cizího jazyka.⁴⁰

Porovnání příkladu z textu⁴¹ s mým překladem:

BOGUMIŁA: Głupia. Tam nie ma wcale takich rzeczy. Tylko w samie cała półka rozmaitych proszków i szamponów dedykowanych do *carpetu*. To do dużego, do małego, jakiego chcesz. Zapalimy?

BOHUMILA: Nebud' hloupá, Tam nejsou vůbec takové věci. V každý samošce jsou plný regály s prášky a šampóny na *carpet*. Na velký, na malý, na jaký si jen vybereš. Zapálíme si?

Ve svém překladu jsem ponechal anglické výrazy ve stejném tvaru jako to učinila autorka hry. Ostatně soudím, že Masłowska tím chtěla zdůraznit povahové a osobnostní rysy postavy Bogumiły/Bohumily, která se v dramatu pohybovala a působila i v anglicky mluvícím prostředí, které ji výrazně formovalo.

Z mého pohledu se jedná o narážku na dnešní mládež, která používá také spousty anglicismů, případně slov pocházejících z jiných jazyků. Autorka tak z Bohumily vytváří

³⁹ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 41

⁴⁰ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6., str. 107-108

⁴¹ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 55

postavu, která přináší do knihy mnoho nových a překvapujících podnětů, jež čtenáře dokážou zaujmout.

Autorka používá anglicismy také ve scénických poznámkách, ve kterých popisuje děj na jevišti. Podle mého názoru se tím divadelní hra stává srozumitelnější pro dnešní mladší generaci, která z mé zkušenosti, používá stále více anglicismů, a to napříč všemi jazyky.

Příklad z textu⁴² v porovnání s mým překladem:

*(**PLUTONOWY**, poirytowany przerwaniem mu flow, ale też zażenowany przyłapaniem go przez **ŻONE** na nocnej diarystyce niegodnej żelaznej psychiki milicjanta, ostentacyjnie sięga po kolejnego papierosa, choć jednego dopiero zgasił): Jakie sprawozdanie? No jakie? A takie.*

***Praporčík** (naštvaný, že mu byla jeho flow přerušena, ale také v rozpacích, že ho přistihla jeho manželka při jeho nočním výlevu, nehodném železné psychiky milicionáře, ostentativně sahá pro další cigaretu, přestože jednu teprve típl): Jaké hlášení? No jaké? Takové.*

4.7. Názvy Pewex a Yardley

V textu⁴³ jsem setkal s větou, ve které je použito přídavné jméno: *peweksowskich*. Podstatné jméno je tedy v základním tvaru Pewex.

Autor Franciszek Czekierda ve své knize: **Zapomniane słowa z PRL-u i nie tylko** popisuje, jaký je význam tohoto slova: „*Gdy po raz pierwszy usłyszalem to określenie, zrazu nie mogłem pojąć, o co chodzi i jak możliwy jest eksport wewnątrz kraju. Ekonomia socjalistyczna demoludów była tak przedziwnie skonstruowana, że można było eksportować towary, nie wywożąc ich wcale za granice, i zarazem ściągając od swoich obywateli zagraniczną, tzw. twardą walutę. Majstersztyk. Środkiem płatniczym, poza walutami wymiennalnymi, były także BONY TOWAROWE, stanowiące zamiennik dolara. Uczciwie jednak trzeba przyznać, że w sklepach dewizowych oferowano luksusowe towary zachodnie, no i przy okazji niektóre polskie, np. wódkę. Sklepy te początkowo należały do banku Pekao, który dopiero później*

⁴² MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 18

⁴³ Tamtéž, str. 49

*przekazał je przedsiębiorstwu Pewex. Pojęcie eksport wewnętrzny zniknęło z naszego języka i życia pod wpływem siły wolnego rynku, który został uruchomiony mocą sprawczą reformy Balcerowicza. Peweksy straciły rację bytu, gdy 1 stycznia 1991 złotówka stała się jedynym środkiem płatniczym w kraju.*⁴⁴

Z citovaného textu vyplývá skutečnost, že obchody Pewex byly obchody s kvalitním zbožím dovezeným ze západních zemí, kde se platilo zahraničními valutami nebo poukázkami.

V ostatních státech východního bloku existovaly obdobné obchody, které fungovaly na podobném principu. V Německé demokratické republice byly provozovány obchodní sítě Intershop, v Bulharsku Corecom, v Sovětském svazu Bierozka, v Rumunsku pak obchod Comturist a v Československu prodejny Tuzex.⁴⁵

Pro porovnání je v následujícím odstavci uvedeno několik informací o fungování československé obdoby Pewexu, a to obchodů Tuzex.

V Československu sloužily obchody Tuzex k získávání devizových prostředků, dělo se tak z důvodu potřeby vytvoření devizových rezerv pro ekonomiku Československa, buď přímým výběrem valut nebo poptávkou zboží, které se dalo zaplatit odběrnými poukázkami, kterým se začalo říkat bony.⁴⁶

Domnívám se, že pro správné pochopení reálií a celkového kontextu doby je porovnání s ostatními zeměmi, kde panovaly podobné poměry jako v Polské lidové republice. velmi důležité. Překladatel tím získá představu o daném tématu a v pozdějších fázích překladu může nově nabyté poznatky efektivně využít.

Při překladu jsem se snažil zachovat polské reálie, a proto jsem Pewex nenahradil českým Tuzexem. Jen jsem místo přídavného jména použil podstatné jméno. Kdybych ve svém překladu použil slovo Tuzex z hlediska překladatelství by se jednalo o překladatelský postup zvaný adaptace.

⁴⁴ CZEKIERDA, Franciszek. *Zapomniane słowa z PRL-u i nie tylko*. Krakov: Bosz, 2019. ISBN 978-83-7576-418-5, str. 158

⁴⁵ Tamtéž str. 158

⁴⁶ HAVLÍK, Adam. *Marky, bony, digitálky: veksláci a fenomén veksláctví v socialistickém Československu*. V Praze: Vyšehrad, 2022. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 978-80-7601-694-1., str. 50

Při adaptaci se de facto jedná o záměnu situace v překladu za jinou vhodnou situaci, která se té první podobá. Tento postup se provádí, pokud v ani jednom z jazyků neexistuje vhodný překlad.⁴⁷

Porovnání originálního textu⁴⁸ s mým překladem:

Porusza się w chmurze ciężkich, słodkich peweksowskich perfum, a jej pocałunki zostawiają na policzkach krewnych ślady różowego yardleya.

Pohybuje se v oblaku těžkých a sladkých parfémů z Pewexu a její polibky nechávají za sebou na tvářích příbuzných stopy po yardleyi.

Podobný překladatelský problém jako se slovem Pewex se vyskytuje také u názvu *Yardley*, který je také zakomponován v textu⁴⁹.

Yardley označuje značku kosmetických výrobků *Yardley London*, které mají svůj původ ve Spojeném království. Jedná se o jednu z nejstarších kosmetických značek. Na trhu se vyskytuje již od roku 1770.⁵⁰

Slovo *Yardley* jsem tedy ponechal i ve svém překladu. Autorka však použila slovní spojení *różowego yardleya*⁵¹. Tento přenesený význam dává informaci, že postava použila kosmetiku značky *Yardley*, která má růžovou barvu. Autorka ale neupřesnila druh kosmetiky ani jeho název. Ve svém překladu jsem proto použil pouze název kosmetiky *Yardley*.

⁴⁷ KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6., str.

⁴⁸ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 49

⁴⁹ Tamtéž, str. 49

⁵⁰ *Yardley London*, 2023 [online]. [cit. 22.04.2023]. Dostupné z: <https://yardleylondon.co.uk/about-us.list>

⁵¹ MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8, str. 49

5. Závěr

Záměrem této bakalářské práce bylo vytvoření komentovaného překladu vybraných scén z divadelního dramatu *Bowie w Warszawie*, kdy za pomoci překladu bylo cílem vytvořit práci, která by přiblížila laické veřejnosti práci překladatele a celkově přinesla obraz průběhu překladu v tomto případě divadelní hry.

Při samotném procesu překládání jsem po lexikální stránce narazil na několik problematických výrazů, které mi posléze posloužily jako příklady do analytické části překladu. V této části jsem posléze postup překladu u těchto, z překladatelského pohledu problematických fragmentů textu, za podrobného komentáře vysvětlil. Slova, u kterých jsem rozváděl jejich překlad v analytické části, jsem vybíral i na základě kontextu, v němž se dílo odehrává. Na vybraných slovech, se kterými se můžeme setkat v knihách z období nejen Polské Lidové Republiky, jsem chtěl ukázat, jak probíhá práce překladatele. Jedná se například o slova jako *plutonowy* nebo *Pewex*.

Domnívám se, že má bakalářská práce poslouží jako kvalitní předloha jiným překladatelům a zároveň také jako kvalitní základ pro další zpracování např. pro odbornou veřejnost.

Z důvodu směřování textu pro laickou část veřejnosti jsem neužíval mnoho odborných výrazů a pojmů z důvodu lepší přehlednosti a čtivosti pro čtenáře této problematiky neznalé a zároveň jsem se v práci snažil o přiblížení některých aspektů kulturního kontextu, aby měl čtenář jednodušší představu o průběhu překladu dotyčného fragmentu.

Svůj překlad dramatu jsem se po stránce strukturní snažil zachovat pro přetrvání autentičnosti originálního díla. Ostatně soudím, že překlad si zachoval z valné části autenticitu a čtenáři této práce tak zprostředkuje všechny zásadní myšlenky a dějové momenty, které se v dramatu objevují.

6. Zdroje:

Hlavní tematický zdroj

MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8.

Literární zdroje

BAJGER, Kryštof. *Slovník vulgarismů: sprostě v 6 jazycích*. Praha: Agave, 2005. ISBN 80-86160-89-0.

CZEKIERDA, Franciszek. *Zapomniane słowa z PRL-u i nie tylko*. Krakov: Bosz, 2019. ISBN 978-83-7576-418-5.

FRIEDL, Jiří, Tomasz JUREK, Miloš ŘEZNÍK a Martin WIHODA. *Dějiny Polska*. Přeložil Martin VESELKA. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2017. Dějiny států. ISBN 9788074223068.

HAVLÍK, Adam. *Marky, bony, digitálky: veksláci a fenomén veksláctví v socialistickém Československu*. V Praze: Vyšehrad, 2022. Moderní dějiny (Vyšehrad). ISBN 978-80-7601-694-1.

KNAPPOVÁ, Miloslava. *Jak se bude vaše dítě jmenovat?*. Vyd. 4., přeprac. a dopl. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1349-1.

KNITTLOVÁ, Dagmar, Bronislava GRYGOVÁ a Jitka ZEHNALOVÁ. *Překlad a překládání*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, 2010. ISBN 978-80-244-2428-6.

KOPEČNÝ, František. *Průvodce našimi jmény*. 2., přeprac. a rozšíř. vyd. Praha: Academia, 1991. ISBN 80-200-0016-x.

KUFNEROVÁ, Zlata. *Překládání a čeština*. Jinočany: H & H, 1994. Linguistica (H & H). ISBN 80-85787-14-8.

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu*. 4., upr. vyd. Praha: Apostrof, 2012. ISBN 978-80-87561-15-7.

LOTKO, Edvard. *Čeština a polština v překladatelské a tlumočnické praxi*. Ostrava: Profil, 1986.

MASŁOWSKA, Dorota a Mariusz WILCZYŃSKI. *Bowie w Warszawie*. Krakov: Wydawnictwo Literackie, 2022. ISBN 978-83-08-07455-8.

MOUNIN, Georges. *Teoretické problémy překladu*. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-733-x.

OLIVA, Karel a Mieczysław BALOWSKI. *Polsko-český slovník*. Voznice: Leda, 2012. ISBN 978-80-7335-284-4.

PÁLKA, Ondřej a František SKÁLA. *Rozum do kapsy: Malá kapesní encyklopedie*. 3. opravené a doplněné vydání. Praha: Albatros, 1977.

ŘEZNÍK, Miloš. *Dějiny Polska v datech*. Praha: Libri, 2010. Dějiny států v datech. ISBN 978-80-7277-408-1.

SEBESTYEN, Victor. *1989: pád východního bloku*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-3235-7.

Šikovní slovník polsko-český, česko-polský. V Brně: Lingea, 2017. Nejen do školy. ISBN 978-80-7508-349-4.

VOGELTANZ, Jan a Miroslav HUS. *Vojáci studené války: Soldiers of the cold war*. Ilustroval Jiří PROCHÁZKA. Ostrava: Montanex, 2005. Konflikty a ideály. ISBN 80-7225-184-8.

Elektronické zdroje

Policie Polské republiky, 2023 [online]. [cit. 21.04.2023]. Dostupné z:
<https://info.policja.pl/inf/historia>

PWN Słownik języka polskiego, 2023 [online]. [cit. 30.04.2023]. Dostupné z:
<https://sjp.pwn.pl/slowniki/gwizda%C4%87.html>

Wielki słownik języka polskiego, 2023 [online]. [cit. 07.05.2023]. Dostupné z:
<https://wsjp.pl/haslo/podglad/24833/slon-nadepnal-na-ucho-komus>

Yardley London, 2023 [online]. [cit. 22.04.2023]. Dostupné z:
<https://yardleylondon.co.uk/about-us.list>

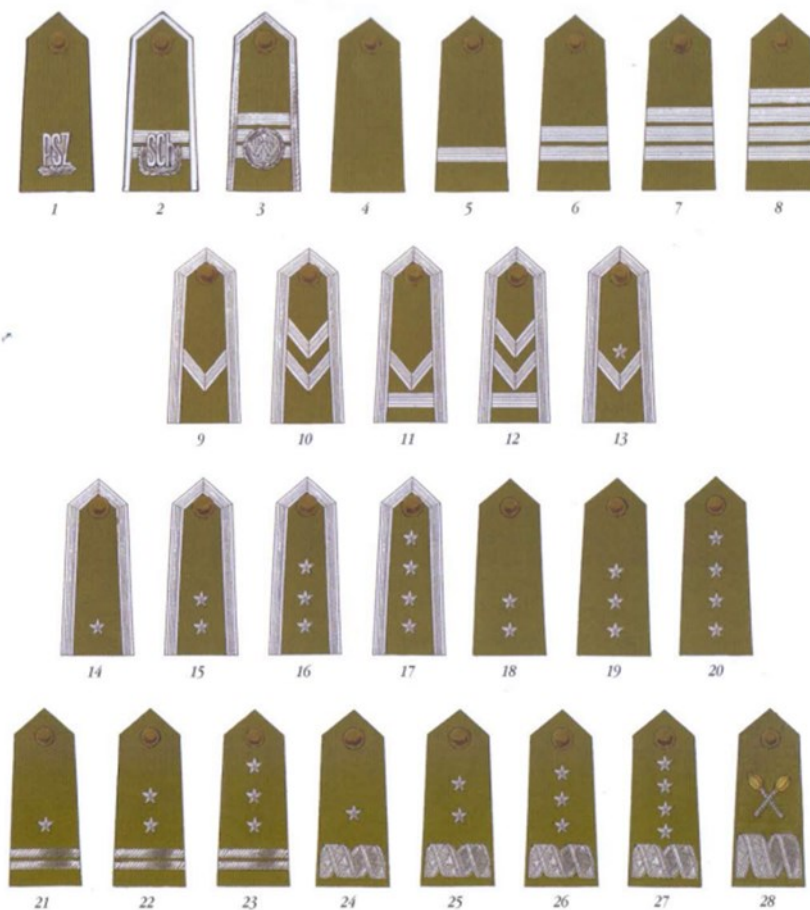
7. Seznam příloh

1. Přehled hodností polské armády mezi léty 1963 až 1990 převzato z knihy:

VOGELTANZ, Jan a Miroslav HUS. *Vojáci studené války: Soldiers of the cold war*.
Ilustroval Jiří PROCHÁZKA. Ostrava: Montanex, 2005. Konflikty a ideály. ISBN 80-7225-184-8.

8. Přílohy:

1.

Hodnostní označení polské armády 1963 – 1990

1 – Elév poddůstojnické školy, 2 – Žák školy praporčíků, 3 – Posluchač Vyšší důstojnické školy – Plutonový podchorazý / četař aspirant, 4 – Szeregowiec / wojin, 5 – Starszy szeregowiec / szobodnik, 6 – Kapral / desátník, 7 – Starszy kapral / starší desátník, 8 Plutonowy / četař, 9 – Sierżant / rotný, 10 – Starszy sierżant / rotníster, 11 – Sierżant sztabowy / štábní rotníster, 12 – Starszy sierżant sztabowy / vrchní štábní rotníster, 13 – Młodszy chorąży / podpraporčík, 14 – Chorąży / praporčík, 15 – Starszy chorąży / nadpraporčík, 16 – Chorąży sztabowy / štábní praporčík, 17 – Starszy chorąży sztabowy / vrchní štábní praporčík, 18 – Podporucznik / podporučík, 19 – Porucznik / poručík, 20 – Kapitan / kapitán, 21 – Major / major, 22 – Podpułkownik / podplukovník, 23 – Pułkownik / plukovník, 24 – General brady / brigádní generál, 25 – General dywizji / divízní generál, 26 – General broni / generál zbraní, 27 – General armiji / armádní generál (1958 – 1974 zrušeno), 28 – Marszałek Polski / maršál Polska. Hodnosti č. 11, 12, 16 a 17 byly zavedeny až roku 1967, č. 7 až roku 1970